

NOVINE I AGENCIJE
mogu da iskorištavaju vijesti, koje donosi naš list, kako god žele. Mi želimo da te vijesti dobiju što veći publicitet.

ISTRA

REDAKCIJA I ADMINISTRACIJA
»ISTRE« u Zagrebu, Masarykova
ulica 28, II. — Za SLOVENIJO: v
Ljubljani, Erjavčeva 4a.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

SITUACIJA SA NAŠEGA GLEDIŠTA

Našu emigraciju i sve one, koji se interesuju našim pitanjem, u ovom momentu najviše interesuje razvoj međunarodne situacije. U vezi s rimskim sporazumom Mussolinija i Lavalova pojavile su bile bojazni, da će ta nova međunarodna kombinacija imati upliva i na naše pitanje. Kažemo bojazni, jer se pretpostavljalo, na temelju izvjesnih glasova, da će taj upliv biti nepovoljan, da će još i pogoršati stanje našeg pitanja, umjesto da ga popravi. Čuli su se glasovi, a o tome su pisale i neke strane pa i naše novine, da će Italija zatražiti od Jugoslavije, da zabrani svako interesovanje Jugoslavene za jugoslavensku manjinu u Julijskoj Krajini. I još mnogi drugi nepovoljni glasovi su se čuli. Izgledalo je po tome, da je rimski sporazum takve naravi da od njega treba očekivati nove neugodnosti za Jugoslavene, koji su već toliko iztrpjeli organizaciji mira.

Stvari se međutim razvijaju tako, da se toga ne treba ozbiljno bojati. U prvom redu pokazuje se, da zamašnost rimskog sporazuma nije tako velika i da ne dopire u tu domenu pitanja njegov učinak. Ako se uzme u obzir, da Mussolini i dalje brani mađžarski revizionizam i da on stoji na stajalištu da revizionizam može da se razvija u granicama mirne propagande čak i poslije eventualnog potpisa pakta o poštivanju granica između Jugoslavije i Mađarske, onda moramo zaključiti sasvim logički, da Italija ne može tražiti od Jugoslavije da zabrani svako interesovanje za Jugoslavene u Julijskoj Krajini. Briga za manjine to je što više stvar mnogo, mnogo blaža od revizionizma! Po tome se već vidi, da nas Mussolinijev i Lavalov plan o organizaciji Srednje Evrope ne bi smio pogadjati, kad bi se eventualno i ostvario.

A zatim dolazi za utjehu jedna daljnja stvar: stajalište država Male antante, naročito stajalište Jugoslavije. Kad bi Italija i Francuska u ostvarivanju svog plana eventualno i htjele da traže od Jugoslavije neku takvu žrtvu, nije rečeno, da je Jugoslavija već unapred osuđena da je primi bez ijedne riječi. Države Male antante rezervirale su si pravo, da postavie svoja traženja i da odbiju ono što im nije po volji, kad dodje vrijeme diskusije o srednjeevropskoj organizaciji. Italija i Francuska nemaju neko specijalno pravo da nareduju državama Male antante nešto što njima ne konvenira. U tom smislu od najvećeg je značenja konferencija Male antante održana u Ljubljani 11. januara. Na toj su konferenciji ministri Male antante gg. Jevtić, Beneš i Titulescu pretresli rimski sporazum Lavalova i Mussolinijeva i ispitali njegove dobre i loše strane. Konstatovali su, da je taj sporazum kao zamisao dobar i oni ga odobravaju, oni će se i potpuno podupru ostvarenje srednjeevropske organizacije, ali će stiti svoje nacionalne interese. U tom smislu treba shvatiti i službeni komunique te konferencije, koji glasi:

»Stalni savjet Male antante, sastao se u Ljubljani 11. januara 1935. godine pod predsjedništvom g. Titulescu. Glavni predmet diskusije savjeta Male antante bio je u ocjenjivanju sporazuma, zaključenih u Rimu između Francuske i Italije, kao i u odredjivanju zajedničkog držanja Male antante, koje ima ona da zauzme u tom pogledu. Ministri inostranih poslova Male antante su izrazili svoje zadovoljstvo sa rezultatima, postignutim u pregovorima, koje su vodili gg. Mussolini i Laval, i smatrajući, da ti pregovori mogu ojačati u znatnoj mjeri održanje i organizaciju mira, odlučili su da suraduju u najiskrenijem duhu sa svim zainteresovanim silama u pogledu praktične primjene načela rimskih sporazuma, starajući se da u isto vrijeme osiguravaju svoje nacionalne interese i opće interese, kojih je vjerni branilac Mala antanta bila u svakoj prilici.

Mala antanta i nije mogla drugačije da istupi. Po svojim vanjskim znacima rimski sporazum ne daje razloga za apriorno odbijanje, a kad se bude ostvarivao, onda će se Mala antanta čuvati od namjera, koje ne bi bile u skladu s tim vanjskim znacima i s interesima država Male antante. Za Jugoslaviju specijalno je od značenja izjava g. Jevtića, koja kaže:

»Stav Male antante ostao je, kao što je do sada bio. Prema današnjem stavu može se razumjeti što će biti u buduću. Ovo je početak šire diplomatske akcije u nizu sporazuma, koji će doći kasnije za organizaciju mira i konsolidaciju međunarodnih odnosa. Akcija Male antante razvijat će se i dalje u duhu sporazuma ostajući odlučno na obrani i čuvanju nacionalnih interesa. Čuvajući svoje interese i savezničke odnose sa zemljama balkanskog sporazuma, mi ćemo nastaviti, da služimo interesima opće bezbjednosti mira. U toku daljnje akcije vidjet ćemo, što treba preduzeti u tom cilju.

Ta izjava je primljena u Jugoslaviji s najvećim zadovoljstvom, jer pokazuje svu

Deputacija „Branibora“ kod g. Jevtića

»Ne treba se zabrinjavati za braću s onu stranu granice, jer za to nema nikakvih razloga!«

»Novosti« od 12. o. mj. javljaju u svom izvještaju o sastanku Male antante u Ljubljani i ovo:

»U 7.30 sati predsjednik vlade g. Jevtić odvezao se na stanicu, gdje su ga dočekali pretstavnici vlasti i mnogobrojne organizacije i društva. Kad je ušao na peron masa svijeta priredila mu je oduševljene ovacije. G. Jevtić primio je prije odlaska deputaciju društva »Branibora«, koja je došla sa svojim predsjednikom drom Oblakom i pozdravila i upozorila predsjednika vlade na veliku zabrinutost koja se pojavila za sudbinu naše braće s onu stranu granice, naročito zbog uznemirujućih vijesti. Deputacija je zamolila da se g. predsjednik vlade zauzme za narodne manjine. G. Jevtić je ovu deputaciju saslušao veoma ljubavno i pažljivo, uvjeravajući ih

da ne trebaju biti ni najmanje zabrinuti zbog braće s onu stranu granice, jer za to nema nikakvih razloga.

Vlada vodi o tome dovoljno računa. G. Jevtić je potvrdio da je u tom pitanju primio i više telegrama iz samoga Beograda. Međutim je stigao vlak i uz burne ovacije predsjednik vlade g. Jevtić je u svojim salonskim kolima krenuo prema Zagrebu, odnosno prema Beogradu. Istim vlakom otputovali su i svi strani novinari.

»Jutro« od 12. januara piše: Pred njegovim odhodom iz Ljubljane

„PRAVICE NARODNIH MANJŠIN SO MEDNARODNE PRAVICE“ — JE IZJAVIL G. TITULESKU

»Slovenec« piše: Vprašali smo g. Titulescu: Kakšne posledice bi imel podpis rimskih sporazumov, posebno tistega člena o nevmešavanju v notranje zadeve, na naše narodne manjšine. Ali bi se morali odreči vsakega stika s temi manjšinami, če bi pogodbo o nevmešavanju podpisali? Titulescu je razumel važnost vprašanja ter takoj odgovoril, da bi bila takšna razlaga zmotna.

»Zaščita narodnih manjšin je mednarodnega značaja, je dejal, in ostane mednarodno vprašanje. Vprašanje zaščite narodnih manjšin torej ne more na noben način postati notranje vprašanje kakšne države in zategadelj tudi ne more pasti pod pojem nevmešavanja.«

„LJUBLJANSKI DOGODEK JE POMIRIL DUHOVE“

»Slovenec« piše: Ob priliki teh pogajanj za izvedbo rimskih sporazumov, na katere je danes Mala zveza načelno pristala, bodo pa vse države, ki so interesirane, imele priliko, da predložijo svoje pomisleke, svoje pogoje im svoje želje. Naša država, ki bo po besedah ministrskega predsednika iskreno sodelovala za pomiritev, ki jo hočejo tudi rimski sporazumi, bo takrat imela prilike dovolj, da stavi svoje pogoje. To bo tudi storila zavedajoč se, da mora v prvi vrsti braniti svoje življenjske interese.

odlučnost g. Jevtića da brani jugoslavenske nacionalne i državne interese do kraja. To bi, samo po sebi, moglo biti dovoljno da i nas uvjeri, da su i naši specijalni interesi sigurni i da g. Jevtić ne će dozvoliti, da nam se nametnu nove žrtve.

U tome smislu polkrepljuju naše uvjerenje još nekoji momenti u vezi s konferencijom Male antante u Ljubljani. G. Jevtić je primio deputaciju narodno-obrambene organizacije »Branibor« i dao joj izjavu, koja mnogo znači. On je izjavio, da se ne treba zabrinjavati za interese braće izvan granica. (Ovom se je prilikom vidjelo što za braću izvan granica znači organizacija kao »Branibor«.) A zatim treba potcrtati izjave g. Titulescu i g. Beneša o međunarodnom karakteru manjinskog pitanja. (Izjave, koje su dali saradniku »Slovenca«, a donosimo ih na drugom mjestu.) To je sve za nas od kapitalne važnosti u ovom momentu i sve to moramo imati u evidenciji, kad ispitujemo situaciju sa našeg gledišta.

Važno je i ovo pitanje: Kad bi moglo da dodje do realizovanja Lavalovog i Mussolinijevog plana o organizaciji Srednje Evrope na bazi paktova o garantovanju granica? To je za nas važno, jer će onda tek doći do kontakta između Jugoslavije i Italije. Na to pitanje mogli bi odgovoriti ovako: još najmanje četiri, pet mjeseci ostak će stanje kakvo je sada. U najboljem slučaju, ako se stvari budu napovol-

ne se je zglasila pri predsjedniku vlade in zunanjem ministru g. B. Jevtiću deputacija narodno-obrambena društva »Branibor« sastojeća iz predsjednika dr. Oblaka, tajnika dr. Kamušića in blagajnika direktorija Gogole. G. Jevtić je deputaciju zelo ljubezljivo sprejel ter poslušal iznesene mu želje in izjave. Deputacija mu je pojasnila,

da je naše ljudstvo ob meji zelo v skrbeh za usodo naših narodnih manjšin z ozirom na razne verzije. Deputacija je bila z odgovorom ministrskega predsednika zadovoljna in potolažena.

»Slovenec« od 12. januara piše:

Pri g. ministrskemu predsedniku Jevtiću, bivajoćem u Ljubljani, se je zglasila deputacija narodno-obrambena društva »Branibor«, sestojeća iz predsjednika dr. Oblaka, tajnika dr. Kamušića in blagajnika direktorija Gogole. U zvezi zaščite naših narodnih manjšin, glede katerih so krožile v zadnjem času vznemirljive vesti.

G. dr. Oblak je v imenu deputacije g. ministrskega predsednika opozoril, da je naša javnost ob meji, zlasti pa narodno obrambna društva, zelo v skrbeh za usodo naših bratov z ozirom na razne verzije.

G. ministrski predsjednik Jevtić je deputaciju zelo ljubezljivo sprejel ter pozorno poslušal iznesene izjave in želje.

Titulescu je se nadalje poudarjal z visokim glasom, da ostane vprašanje narodnih manjšin to, kar je bilo, namreć mednarodno.

Urednik »Slovenca« se je nato obrnil k dr. Benešu s istim vprašanjem. Češko-slovaški zunanji minister sicer ni hotel povedati, če so o narodnih manjšinah govorili na konferenci, toda poudaril je zelo jasno, da je stališće Male zveze znano, da je to vprašanje mednarodnega značaja, ki mu ga tudi podpis člana o nevmešavanju ne more vzeti.

Vprašanje narodnih manjšin na Koršćem, v Primorju, nadalje nettun-ske pogobe,

vprašanje Albanije, Anschluss in habsburško vprašanje, to so stvari, ki jih bomo takrat donesli na mizo, kakor tudi naše predloge proti revizionizmu.

S tega stališća je ljubljanski dogodek zelo dalekosežen. Odstranil je mnogo megle, pomiril duhove in nas vse utrdil v samozavesti, da smo država, ki ve za svoje potrebe in ima tudi voljo, da jih brani.

nije razvijale, u maju ili jinu bi moglo doći do nekih konkretnijih razgovora. A i to samo u slučaju, da Mađarska daje Jugoslaviji pred Društvom naroda onu zadovoljstvu, koju Jugoslavija ima da dobije prema ženevskim zaključcima. G. Jevtić je u svojoj izjavi novinariima, povodom sastanka Male antante u Ljubljani, rekao i ovo: »Za nas je ženevska odluka mjerodavna. Ona se ima primjenjivati najodlućnije i najsavjesnije. Od toga zavisi budućstvaj Male antante.« — Drugim rijećima to znaći: ako Mađarska ne da zadovoljštine teško će doći do srednjeevropskog pakta. Po nekim znacima opaža se da Mađarska izmiće. A po najnovijim službenim vijestima iz Ženeve, jugoslavenski delegat g. Fotić i engleski delegat g. Eden sporazumjeli su se, da se mađžarski izvještaj o istrazi donese pred Savjet Društva naroda tek u maju. Do tamo, prema tome, stanje ostaje po starom. Pripreme će se, eventualno, ipak voditi, ali ništa se ne će zaključivati.

Razumije se, da kroz to vrijeme mogu da nastanu i takve stvari, koje će jako utjecati na rimski plan. Poslije saarskog plebiscita Njemaćka može da nastupi tako, da njezina aktivnost u međunarodnoj politici, naročito njezina želja za izmirenjem s Francuskom, sasvim skrene čitavu međunarodnu politiku, pa i srednjeevropsku. (im.)

LJUBLJANSKI SESTANEK MALE ANTANTE IMA SIMBOLIČEN POMEN

s ozirom na naše narodne manjšine v Italiji in Austriji.

»Jutro« od 11. januara piše na uvodnom mestu:

»Razumljivo je do izvestne mere nedavno vznemirjenje nad sestankom med Lavalom in Mussolinijem, dasi se je po konćanih pogajanjih pokazala vse drugaćna slika, nego so nam jo naslikale razne slutnje. Ljubljanski sestanek zunanjih ministrov Male antante je v tem pogledu razpršil vsak dvom in vnović dokazal, da si naše tri države ne daju kar ukazovati od velesil, marveć da imaju dovolj odvadžnosti, da samostojno pretehtaju in precenijo sporazum, kakor je bil sklenjen v Rimu, in da si pridrućuju pravo, reći svojo odloćilno besedo pri izvedbi sprejetih zaključkov.

Najveć bojazni je naši javnosti povzročila formula, na katero naj bi pristale vse avstrijske sode, ker se je iz besedila dalo sklepati, kakor da bi se morala naša država za vse većne čase odreći zanimanju za naše narodne manjšine na severu in na zapadu. Jasno je, da bi naša država nikoli ne mogla prevzeti takih obveznosti in da bi naša vlada za nobeno protiuslugo ne mogla prnesti tako ponićujuće žrtve.

V tem pogledu ima sestanek voditelj zunanje politike zveznih treh držav na tleh našega mesta naravnost simbolićen pomen. Kakor bi bilj v primeru uresnićenja tega, česar se je naša javnost bala, teško prizadetj ravno Slovenci, katerih narodno in jezikovno obmoćje se ne konćuje ob državnih mejah, marveć sega še globoko v ozemlje sosednih držav, tako je bilo potrebno, da svet ćuje odloćno besedo naših treh zavezniških držav ravno iz središća onega dela našega naroda, ki po jeziku, krvi in kulturi tvori enoto z brati onkraj severne in zapadne državne meje. Na simbolićenom pomenu dejstva, da so se vodilni državniki Male antante sestali ravno v slovenski prestolnici, ne more ničesar spremiti zunanja okolišćina, da je bila Ljubljana doloćena za kraj sestanka v glavnem iz tehnićkih razlogov, ker je bila njena geografska lega v to svrhu najbolj prikladna.«

„GIORNALE D'ITALIA“ KAŽE DA REVIZIONIZAM OSTAJE!

PA JE PREMA TOME TIM VEĆE PRAVO JUGOSLAVENA DA SE BRINU ZA SVOJE SUNARODNJAKE POD ITALIJOM!

Niti poslije rimskog sporazuma Mađžarska se ne odriće revizionizma niti se fašistića Italija odriće da će taj mađžarski revizionizam pomagati. To najbolje dokazuju članci i komentari talijanske i mađžarske štampe povodom rimskih sporazuma.

»Giornale d'Italia« od 10. januara u uvodnom članku kaže, između ostaloga:

»I problem revizionizama našao je u sistemu paktova svoju ispravnu definiciju: pakt isključuje jedino upotrebu sile u problemima, koji se tiću teritorija država potpisnica, ali legalni revizionizam nije osuđen niti iskljućen. On će zadržati svoje građansko pravo, koje mu je predvidjeno paktom o Društvu Naroda.«

Još jasniji i otvoreniji su komentari mađžarske štampe. U jednom saopćenju Mađžarske telegrafске agencije, dakle zvanićne agencije mađžarske vlade, javlja se, da »mađžarski politićki krugovi živo komentiraju sadržaj talijansko-francuskih sporazuma, a osobito formu, prema kojoj bi se države, koje će potpisivati sporazum o neuplitanju, obvezale, da neće podupirati nikakvu akciju uperenu na nasilni napad na teritorijalni integritet država potpisnica. Ova odredba je u punoj harmoniji sa nastojanjima Mađžarske, jer je Mađžarska uvijek osuđivala nasilnu promjenu granica i u posljednjih petnaest godina ona je opetovano naglašavala, da ona nastoji da postigne reviziju mirovnih ugovora i ispravak granica mirnim putem, oružjem pravde i ubjedjenja, a ne pribjegavanjem nasilnim sredstvima. Rimski sporazumi su samo okvir, ćiji sadržaj ćini preporuku zainteresovanim državama, da zaključie pojedinaćne sporazume, koji bi se odnosili na detalje. Ta preporuka sadržj predlog, da se zainteresovane države sastanu na pregovore: u tim pregovorima Mađžarska će nastojati da ostvari svoje želje.«

NJIH SKRBI — NAŠA RADOST

»Situazione preoccupante« — vznemirja-joč položaj. Pod tem naslovom so v začetku tega meseca priobčili tržaški listi zelo pestri-mistične komentarje k statistikam o rojstvih in smrti v Trstu in okolici. Iz njih posnemamo, da je bilo 1. 1934 javljenih v tr-žaškem mestnem uradu 3.328 rojstev, med tem ko je istočasno umrlo 3.006 oseb, tako da znaša presežek rojstev nad smrtnimi slu-čajmi 322.

Če primerjamo ta presežek s celotnim številom tržaškega prebivalstva (okrog 250.000), vidimo, da se število tržaškega prebivalstva ni povečalo radi rojstev niti za 1,5 na 1000. V primeri z 1. 1933, ki izkazu-je 3.280 rojstev in 3.198 smrti (torej samo 82 rojstvi več ko smrti), se je položaj v 1. 1934, relativno sicer zelo zboljšal in izkazu-je navidezno prav lepo aktivno postarke, to-oda številke nam same dovolj jasno povedo, da ni tega občutnega zboljšanja pripisati ve-čjim številom rojstev, ampak — manjšemu številu smrti. L. 1933 je umrlo namreč v Trstu 3.198 oseb, lani pa samo 3.006; šte-tilo smrtnih slučajev se je torej v 1. 1934, zmanjšalo za 192, tako da moramo ob ugo-tavljanju zboljšanja v primeri z 1. 1933, od-tili od zgoraj navedenega presežka (322), kakor nam ga izkazuje statistika za 1. 1934, za 192 manjše število smrti. Dejansko zbolj-šanje napram 1. 1933, kaže torej razlika med presežkom rojstev in smrti za 1. 1934, (322) in manjšim številom smrti (192), ki znaša komaj 130 in ne 322. To pa predstavl-ja komaj 0,5 na 1.000 naravnega prirastka. Z drugo besedo: v 1. 1934, je prišel de-žansko na 2.000 tržaških prebival-cev komaj 1 novorojenček! A dast je ta količnik še vedno pozitiven in je, ka-kor rečeno, splošna bilanca rojstev še ved-no za las akilena, se te dni tržaško časopi-sje vendarle silno vznemirja iz strahu pred ne preveč rožnatim obetom bodočnosti.

»Il Popolo di Trieste« z dne 6. januarja t. l. piše na primer dobesedno: »Če je res, da obstoja v absolutnem in relativnem smi-slu vendarle majhen presežek, je ta prese-žek ob primernem upoštevanju celotnega mestnega prebivalstva, ki šteje najmanj 250 tisoč duš, tako neznaten, da upravičeno na-še popolno vznemirjanje v pogledu nadalj-njega razvoja takega mestnega središča ka-kršno je Trst, ki mu pripadajo posebne dol-žnosti in ki ga že radi posebne zemljepisne lege čakajo tudi posebne naloge.«

Tržaške fašistične kroge vznemirja zad-nje čase ta »žalostni« pojav toliko bolj, ker izkazuje podrobna statistika v zadnjih me-secih 1. 1934, postopno nazadovanje. V decembru 1934, n. pr. je število smrtnih slu-čajev še za 2 večje od števila rojstev (283 smrti, 281 rojstvo, razlika v škodo rojstev je tedaj minus 2). Demografska statisti-ka Trsta za posamezne dneve od 1. do 11. januarja t. l., ki jo tržaški »Piccolo« sproti objavlja, to našo trditve samo potrjuje. Ta-ko se je n. pr. 11. t. m. rodilo v Trstu 8 otrok, med tem ko je istočasno umrlo 9 oseb.

Se najbolj pa jih vznemirja dejstvo, da izkazuje slovanska provinca neprimerno večjo vi-talnost v tem pogledu kakor Trst sam. Prirastek v pokrajini izven Trsta znaša n. pr. za mesec november lan-skega leta 43, za december ki je, kakor smo videli, v Trstu samem pasiven, pa celo — 46! Ker šteje pokrajina brez Trsta okroglo 75.000 prebivalcev, znaša naraven prirastek podeželskega prebivalstva po rojstvih naj-manj okrog 0,5 na tisoč. Tisoč naših podeželskih ljudi deset tujim v enem mesecu približno za prav tol-ko pomnoži kot tisoč Tržačanov v celem letu.

Prav tako poučni so v tem pogledu tudi podatki o demografskem gibanju v gorški pokrajini. Pri rokah imam statistiko za me-sec november in december 1934. Dočim ni bilo v Gorici v mesecu novembru nobenega prirastka (število rojstev 59, število smrti 59), je v istem razdobju porasel podeželsko prebivalstvo za 128 duš, v decembru pa celo za 142 duši, medtem ko je v istem mesecu znašala razlika med rojstvi in smrtmi v Go-rici le 2.

Je torej povsem razumljivo, če to demo-grfsko stanje, ki govori povsod v našo kor-ist, tržaške fašiste tako razburja, da so se zadnje čase ponovno in z vso vneto lotili demografske propagande. Boje se našega prehitrega naraščanja v neposredni bližini »italijanskih« mest in pozivajo italijansko ljudstvo v Trstu in Gorici, naj bi odslej sklepalo več porok in dalo čim več otrok, da bi bilo tako že naravnim potom mogoče paralizirati pretečo slovansko nevarnost. V citiranem članku zaključuje »Il Popolo di Trieste« svoje ugotovitve s tem le značilnim pozivom: »Toliko bolj moramo želeli to mi-tu v Trstu, kjer mora naša rasa uveljaviti svojo življenjskost in se obenem tudi tako pomnožiti, da bo tvorila trdno jamstvo na mejah domovine, na onih mejah, na katere pritiskajo druge plodne rase(!), katerim bi našo poslopna sterilnost izpostavila to našo zemljo lahkemu prodiranju, ali pa kakorkoli dopuščala — skozi praznino odnosno pra-znino — lahke infiltracije.«

V istem tonu in v iste namene je nekaj dni prej v istem listu pisal o tem aktualnem problemu »italijanskega« Trsta tudi neki Lo-renzo Rocchi, ki v članku »Meščanstvo brez otrok« ostro napada tržaško »buržoazijo«, ki uživa, samo uživa in se za svele dolžnosti, ki ji jih nalaga domovina, prav nič ne zme-ni, ne da bi pri tem niti za hip pomislila, tako pravi Rocchi, »da pomenja propast in smrt prebivalstva — propast in smrt civili-zacije in imperialistične sile.«

ŽRTVE TERORJA V ČRNEM VRHU

V koprskih zaporih je baje znorel Rejc Franc

Postojna, januarja 1935. — (Agis). — Poglavje o črnovrških aretacijah in progonih se ni končalo. Veliko število fantov in mož preživlja v koprskih za-porih najtežje dneve fašističnega na-silja. Poročali smo že o žrtvi starega Plešnarja Ivana iz Zadloga, ki so ga poslali iz zaporov duševno bolnega in vsega izmalčnega, da so v resnih skr-beh za njegovo življenje. Sedaj pa nam poročajo, da je vsled pretepanja in mu-

čenja v koprskih zaporih zblaznel 28-letni Rejc Franc, doma iz Lomov, ki je bil zaposlen v črnovrški mlekarni. Rejc je bil aretiran med prvimi in že takoj prvi dan so ga tako pretepli, da so ga domači, ko se je vrnil v spremstvu ka-rabinjerjev k hišni preiskavi komaj spoznali. Ze iz teh dveh žrtev lahko sklepamo kakšen more biti položaj osta-lih aretirancev.

I. ZADEL IZ IL. BISTRICE KONFINIRAN NA PET LET

Liparski otroci sprejemajo nove žrtve

Il. Bistrica, januarja 1935. — (Agis). — V zadnjem številu smo poro-čali o konfinaciji nekega čevljarja iz Il. Bistrice, za katerega pa še nismo ve-deli imena. Ta čevljar je zgoraj ome-njeni Zadel po domače Šmajev iz Il. Bistrice. O vzroku konfinacije smo po-ročali že zadnjič. Mož je bil odpeljan po zelo hitri konfinacijski proceduri na

Liparske otoke. Doma je pustil majhne-ga otroka brez matere, ki mu je pred kratkim umrla. Otroka so sprejeli do-bri ljudje, ker mu oče ni zapustil prav ničesar, saj je bil zelo reven. Ta primer konfinacije nam odkriva ogromno tra-gedijo posameznikov v odporu proti fa-šizmu.

NAŠA MLADINA V FAŠISTIČNIH UNIFORMAH

Trnovo, januarja 1935. — (Agis). — Vsa naša mladina je vpisana v fa-šističnih mladinskih organizacijah. To-da samo z vpisom se Italija ne zadovo-ljuje. Vsi člani moraju delovati v orga-nizaciji, najmanj kar zahtevajo je, da se redno udeležujejo vseh fašističnih proslav in parad. Človek bi mislil, da je naša mladina navdušena za tako igra-čkanje. Vendar pa je to vse drugače. Naši mladini je tako odvrtna fašistov-ska uniforma kot vse ostalo, kar je fa-šističnega. Upira se, kjer se le more in kadar nanese prilika. Najlepši dokaz za to je bila zadnja fašistična mladinska proslava, na katero skoro nihče ni pri-šel. Takih dokazov imamo brez števila. Najznačilnejša pa je izjava mlade-ga avangardista, ki se je kot priden in

vesten sodelavec, sicer Slovenec, a vzgojen v italijanskih zavodih udeležil nekega društvenega izleta na mejo. Ko se je vrnil je med drugim rekel, da bi bilo v se lep in dobro, le ko je bil čis-to na jugoslovanski meji, si je zaželel, da bi vrgel obleko in orožje od sebe ter pobežnil čez mejo, čeravno so vsi go-vori, ki so jih voditelji priredili in ki so bile naperjene proti Jugoslaviji, imele drugačne namene. Navzoči so obstrmeli. Vedno so se ga izogibali, ker se jim ni zdel zanesljiv, kot velik zaupnik fašis-tičnih vodij, pač pa zelo neveren. Kljub vsem težnjam, vsiliti naši mladi-ni fašistične ideje in približati jo ita-lijanstvu, so dosegli tako neznaten us-peh, da za enkrat ne more biti govora.

VEDNO ISTA METODA

Oblasti silijo dekleta v fašistične organizacije

Gorica, januarja 1935. — (Agis). — Pred nedavnim je šolsko oblastvo v Prvačini sklicalo na sestanek vsa dekle-ta iz vasi. Odzvalo se jih je le nekoliko in tem je bila na sestanku predlagano, da naj se vpišejo v fašistično orga-nizacijo »Giovani Italiane«. Nekateri so na pritisk obljubili, da se bodo vpisale, a na prihodnjih sestankih je tudi teh zmanjkalo. To ni ostalo brez posledic. Politični tajnik Nardini, učitelj in ka-rabinjerji so pričeli iskati tistega, ki ma vso vas pod svojim vplivom. Bistre

glave so takoj našle krivca in so vso za-devo nekako tako — le speljale: izmi-slili so si da je bila ena mlajših deklet izmed tistih, ki so bile na sestanku pri-spovedi in da je tej rekel župnik, da ji ne da odveze, če se vpiše v to fašistično organizacijo. To so javili kvesturi, ki dala ukaz za aretacijo župnika. Vsa njegova zatrjevanja in zagotavljanja o nedolžnosti in neprizadetosti so bila brezuspešna. Preganjali so ga toliko ča-sa, da je župnik, ki je že v visokih letih, popolnoma onemogel.

FAŠISTIČEN „DOPOLAVORO“ IN NAŠE GODBE

Usodba godb, ki nočejo zastopj igrati na fašističnih prireditvah

Gorica, januarja 1935. (Agis). — Ko so ob priliki fašističnega praznika pozvali domačo godbo iz Sempasa, da bi igrala na fašistični prireditvi, je ta vabilo odklonila. Pred kratkim je zato »Dopolavoro provinciale« v Gori-ci izdal okrožnico na vse podružnice po deželi s pozivom, da ne smejo pri pri-reditvah, to so plesi in samo plesi, na-ročati te godbe. Ker je ta godba obe-nem lastnik plesišča ali po domače br-jarja, so pozvali svoje podružnice tudi, da ne sme nobeno najeti plesišča. Pre-poved je izdana za nedoločen čas.

Ista usoda je doletela godbo iz Vo-gerskega, in sicer ob priliki zadnje ob-letnice »pohoda« na Rim. Vzrok tej od-redbi je v tem, ker se niso hoteli ude-ležiti fašistične prireditve kot smo že omenili in da bi tam zastopj igrali. God-ci so namreč zahtevali po 10 lir. Ko je ta vest prispela v Dorenberg je pred-sednik javil polit. tajniku, da godba noče igrati za narodno prepričanje, ampak za lire. Politični tajnik je odgo-voril in izrekel sodbo, da ne smejo na Vogerskem ne igrati in ne plesati leto dni.

FAŠISTIČNI UČITELJI PRETEPAJO V ŠOLI

Postojna, januarja 1935. — (Agis). — V Hruševju, kjer je sedež županstva, učitelj je neki Sicilian, ki je obenem tudi podežata hranovške občine. Ta žu-pan-pedagog je nekega osemletnega dečka v šoli tako pretepel, zlasti po ro-

kah, da so revčku počrneli vsi prsti. Radi tega barbarskega početja so se pritožili proti učitelju in podeštatu na pristojno mesto, toda do sedaj se možu ni dogodilo še ničesar.

Če je imperialistična vila, kakor meni Rocchi, odvisna predvsem od števila preb-ivalcev, potem je gotovo, da ni Trst najpri-mernejša baza za imperialistične polete pro-ti... vzhodu, kjer so — po mnenju »Popo-la« — plodne rase doma...

Vendar pa se Trst — kljub »vznemirli-vim« številkam, ki mu jih je pred dnevi ser-viral »Il Popolo di Trieste« — še vedno la-hko tolaži vsaj s tem, da mu v demografskem pogledu lahko upravičeno zavida njegov sedanje stanje skoro vsa mesta severne Ita-lije, ki so v pogledu naravnega prirastka svojega prebivalstva po rojstvih mnogo, mno-go na slabšem. Pred očmi imam statistiko demografskega gibanja v Firencah, ki jo ho-čem podati na tem mestu v ilustraciji »us-pehov« fašistične demografske politike.

V novembru lanskega leta je smrt poko-sila v Firencah za 22 več ljudi kot jih bilo v istem mesecu v tem mestu rojenih. Število rojstev je znašalo namreč 325, število smrti 347, tako da je razlika minus 22. V decem-bru je ta razlika poskočila celo na minus 97! Radi istočasnega precejšnjega porasta podeželskega prebivalstva, ki je v novembru doseglo 190, v decembru pa 127 duš, izkazuje cela florentinska pokrajina še vedno pri-rastek na prebivalstvu, ki je pa seveda za toliko manjši, za kolikor je statistika demo-grafskega gibanja Firenc pasivna in je mo-rala rodovitna dežela kriti izgubo sterilnega

mesta. Dežela torej rešuje mesto. Florentinci sami se tega dobro zavedajo, a oni se plodne dežele ne boje. Drugače je v Trstu. Tu je plodna okolica — slovanska... Njena naravna penetrat-ja proti mestu, ki samo nima dovolj življenj-ske sile, da bi se ji uprlo, bi se tekom let lahko izpremenila v pravo ogrožavanje, ki bi kot stalna življenjska nevarnost visela tik pred vrati »italijanskega« Trsta. Ta ugo-tovitev pa je že tako, da daje dovolj povoda za splošen alarm. Zato »Popolo« še ob prav-em času svari Tržačane, naj vendar že en-krat spregledajo in spoznajo, da »sovražnik od vzhoda«, ki ga mečejo skozi vrata, že prihaja k njim skozi okno...

Saj mi bi se končno s temi demografskimi problemi »italijanskega« Trsta niti ne pe-čali tako obširno, ko bi nas take in podobne skrbi tržaških fašističnih krogov, kakor smo jih iznesli v tem članku, res iz srca ne za-bavale. Človeku tako prijetno de, ko čita, da so tik ob »italijanskem« morju postali Ita-lijanom nevarni celo oni bedni naši ljudje, ki jim je fašizem vse, prav vse vzel...

Ali naj torej po vseh teh ugotovitvah še mi obupujemo z — degeneriranimi obupan-ci? Il vaut mieux rire! Boljšo je na tihem smejeti se in se — pripravljati! Saj njih skrbi so samo — naše veselje...

DR. BRANKO VRČON

RATNA ŽICA POSTAVLJA SE 7 KM. OD JUGOSLOVENSKE GRANICE

OD SNJEŽNIKA PRAMA IDRJI OSTVA- RUJE SE FORTIFIKACIJA SLICNA VERDENSKOJ

Rijeka, januara 1935. — Italija temeljito učvrštuje svojo granico prama Ju-goslaviji. Sedam kilometara od jugosla-venske granice postavlja se več ratna ži-ca, ispletena v pasu širokom 8 metara. Ži-ca se je počela plesti kod mora, a ide preko Rukavca i Zvoneće. 150 radnika ra-di ubrzanim tempom.

Jasen, januara 1935. Mnogo je bilo več govora o ratnim radnjama, koje se vrše po našoj šumi koja se proteže juž-no ispod Snežnika. Spomenut ćemo još nekoje nove radnje Na Gavrovcu grade se neprestano ratni jarci. To se mjesto nalazi izmedju Jasena i Bistrice. Grade se dvije nove kaverne u blizini jugoslo-venske granice na mjestu zvanom Škrlje. A takodjer su u ove zadnje da-ne počeli graditi još jednu novu ka-vernou, koja se nalazi na mjestu zva-nom Milonja. Druge nove kaverne gra-de se južno ispod Snežnika na mjestu Volčja draga, jedna se gradi na mjestu zvanom Mrzli student, a druga na mje-stu zvanom Mrzli dol. Na ovom zad-njem mjestu nalazi se i karabinjerska stanica te kasarna pogranične milicije.

Pasjak, januara 1935. Javili smo Vam već ranije kako su ovdašnje voj-ničke vlasti sagradile dvije velike ka-verne, koje se nalaze izmedju Pasjaka i Šapjana iznad željezničke pruge. Ovom prilikom hoćemo da Vam javimo još o jednoj, koju su u zadnje vrijeme počeli graditi. Ta se nova kaverna gradi iz-medju Pasjaka i Velikog brda, sjeverno od glavne ceste, koja veže Trst i Rije-ku. Koliko smo mogli doznati ova ka-vernna mora biti gotova do proljeća. Iz sveg tog njihovog rada razabiremo da se nama u ovim krajevima spremaju crni dani.

Jurdani, januara 1935. Vojne via-sti su kod nas sagradile veliku vojnič-ku kasarnu, ali ova im se kasarna čini premalenom i ne odgovara njihovim željama pa su počeli graditi kod naših susjeda u Jušićima još jednu, koja će biti mnogo veća nego je ova što je kod nas. Ova će nam kasarna i ovaj rad mnogo napraviti štete, tako da će nam umištiiti još ono malo zemlje što imamo. Ta se kasarna gradi iza kuće Vlahu Ja-kova, kojega su fašisti potpuno uni-štili. O njemu je već pisala »Istra«, ka-ko je bio izbatinan na općini u Jelšanama i kako je bio 9 mjeseci zatvoren n- vin.

Utrjevanje meje

Siroke žične ovire.

Hotedršica, januarja 1935. — (Agis). — Tik za mejo na italijanski strani so pred mesecem pričeli z nape-ljavo širokih žičnih ovir. V ta namen so posekali debla do enega metra višine in več metrov v širino, med odsekanimi deblu pa napeljali bodoče žice. Z delom zelo hitijo in so v malem času naredili žične meje že več sto metrov. Kot je razvidno in načrta, bo ta široka žična meja šla za vasmu ob meji kot je Novi svet, Godovič in drugimi manjšimi na-selbinami. Pristop civilistov k tem na-pravam je strogo prepovedan. Zaposleni so sami Italijani, deloma vojaštvo, delo-ma pa civilisti.

ITALIJA GRADI OGROMNE VOJNE LADJE

Trst, januarja 1935. — (Agis). — S sklepom italijansko-francoskega spo-razuma se je mislilo, da bo Italija vsaj deloma nehala z oboroževanjem in pre-kinla vsa obsežnejša dela. Tako je bilo tudi mnenje Francije, ki je pri tem naj-bolj prizadeta in kateri se hoče Itali-ja v vojaški moči tudi najbolj približa-ti. Toda razvoj po pogajanjih je doka-zal baš nasprotno. Z neumorno nagli-co nadaljujejo gradnjo nekaj trideset-tisoč tonskih ladij. To so velikani s ka-kršnimi se lahko ponašata le še Ameri-ka in Anglija. Nekateri francoski časo-pisi so že opozorili na to, a ostalo je brez vsakega odziva.

VELIKO ŠTEVILO VOJAKOV OB MEJI

Hotedršica, januarja 1935. — (Agis). — V Novem svetu, ki šteje ko-maj okoli 40 hiš, je nad 200 vojakov. Nastarjeni so po privatnih hišah, zav-zeli so ponekod vse prostore, tako da so se morali domačini, tudi veččlanske družine stisniti v en sam prostor. Vo-jaštvo je zaposleno pri utrjevanju me-je, zlasti pri napravah žičnih ovir. Med ljudstvom vlada silno nezadovoljstvo in strah pred utrjevanjem, kateremu n- ne konca ni kraja.

NOVA OROŽNIŠKA POSTAJA OD MEJI

Hotedršica, januarja 1935. — (Agis). — V Novem svetu so zaradi novih utrjevanj ob meji ustanovili no-vo karabinjersko postojanko kljub tem-u, da je v komaj pol ure oddaljenem Godoviču vse polno javnih organov mi-ličnikov, financarjev in karabinjerjev. — Karabinjerji imajo sicer nalog, da pu-stijo domačine čim bolj na miru, ven-dar pa kot zgleda, se ne držijo teh na-vodil

CRKVA I ODNARODJIVANJE U JUŽNOM TIROLU

ULOGA TALIJANSKIH KATEHETA — VJERONAUKE U ŠKOLAMA I ŽUPNIM DVORIMA — ZAHTJEVI NJEMAČKIH KRUGOVA

Često vidimo da postupak crkvenih vlasti u našim krajevima ide rukom o ruku sa akcijom, koju provode organi fašističkih vlasti, društva i škole. Crkva čak djeluje tako, da se njezin rad može smatrati kao direktno pomaganje rada fašističkih vlasti i ustanova i kao nadopuna akcije koju vrši fašizam u našim krajevima.

Postupak sadašnjeg goričkog nadbiskupa Margottia i njegovog predšasnika administratora Sirottia u nadbiskupiji gdje je uspomena na pokojnog nadbiskupa Sedeja, poznatog radi njegove pravčnosti, još u živju usporeni ne samo među vjernicima slovenske većine — taj najnoviji postupak Margottiev o kojem je svijet informiran putem »Istre«, izazivlje pravo zgražanje i osudu. Takav se rad najviše duhovne oblasti u Julijskoj Krajini, kako ga vrši u goričkoj nadbiskupiji Margotti, ne može drukčije nazvati nego kao pomaganje i nadopuna nekulturnog i asimilatorskog rada koji u našim krajevima provodi fašizam.

Tako zaključuje i »Der Südtiroler« na kraju jednog svog duljeg prikaza o prilikama koje vladaju u Južnom Tirolu i Julijskoj Krajini na crkveno-vjerskom polju

Jer, kao što crkva u našim krajevima, tako ona isto, pod sličnim gotovo okolnostima razvija svoju djelatnost i u Južnom Tirolu. U Julijskoj Krajini na šteti naše narodnosti u Južnom Tirolu na štetu njemačke manjine,

Nepravdan se postupak crkve u Južnom Tirolu očituje na pr. u pitanju poučavanja vjeronauka.

U lateranskom sporazumu govori se da će u krajevima gdje obitavaju manjine, župnicima biti dodijeljeni pomoćni kapelani koji poznaju osim talijanskog i domaći jezik da po crkvenim propisima vrše dušobrižništvo u jeziku vjernika. Biskupski ordinarijat za Južni Tirol u Tridentu i Brixenu izdali su bili također okružnice na župne uređe 29. septembra 1928. da se djeci mora predavati vjeronauk u materinskom jeziku i stvarno njemački su katehete predavali njemačkoj djeci vjeronauk u njemačkom jeziku, i to u pučkoj školi čitavo vrijeme do 1928. Do tog vremena, jer je talijanska vlada izdala (23. maja 1928) dekret po kojem se vjeronauk morao predavati samo u talijanskom jeziku.

Na to su njemački katehete podučavali djecu izvan škole, u župnim dvorima, gdje ih podučavaju još i danas. No tom podučavanju prijeli opasnost da bude ukinuto, t. j. da se proglaš suvišnim, budući se u školama već jednom predaje svoj djeci (dakle i njemačkoj) vjeronauk — dašto u talijanskom jeziku, a predaju ga talijanski katehete.

Protiv toga se njemački krugovi naravno bune.

Dekretu talijanske vlade, po kojemu se vjeronauk smije podučavati u talijanskom jeziku, slijedila je odredba nadbiskupa Endricia (Trient), koji je Talijan, da u školama njegove diocese predavaju vjeronauk talijanski katehete koji su sistemizirani i podređeni državnoj vlasti, a nisu u svojstvu vjeroučitelja podčinjeni biskupu, kako bi se očekivalo.

Svećenici su na taj način vezani da rade u školi, na području nauka vjere u duhu i skladu s ostalim školskim programom i tako direktno posluže Intencijama državne vlasti kojoj je u programu odnarođivanje neitalijanske djece.

U gradu Bozenu iznosi broj ovako postavljenih talijanskih kateheta ove školske godine 10, u mjestu Gries je jedan, a u Meranu su 4 takva talijanska svećenika.

Interesantno je pri tom napomenuti da vlasti uporno nastoje da u Južnom Tirolu vjeronauk u školama predaju svećenici, (to mogu biti, kako vidimo oni talijanske narodnosti),

dok na pr. u ostalim krajevima stare Italije obuku iz vjeronauka vrše kao i ostale predmete, isključivo učitelji, dakle laici.

Po tome se vidi da im je stalo da domaćem kleru oduzmu sasvim iz njihova utjecaja njemački podmladak, i da njemački kler potisnu pred talijanskim klerom. A zanimljivo je i to što se ova praksa provodi samo u biskupiji trientskoj dok u brixenskoj biskupiji vlada druga, pravednija praksa.

Ovakva nejednaka odnosno nepravdna praksa ima svoje štetne posljedice

među narodom, pa se to očituje i na ovom primjeru. U ovoj šk. godini 1934-35 posjećuje 31 katoličko dijete protestantsku školu, dok je prijašnjih godina išlo samo 6 do 8 učenika katolika. Drugi primjer: bolnica u Meranu prima godišnje 4.000 do 5.000 bolesnika. U toj bolnici nije između godina 1925 i 1932 niti jedan domaći katolik odbio primanje posljednjih sakramenata, dok su na pr. samo prošle godine četiri njih koji su umirali odbili svaku pomoć svećenika, a osmorica je odbilo posljednje sakramente navodeći kao razlog da crkva postavljanjem talijanskih svećenika pomaže odnarođivanje njihove djece.

To su svakako dosta značajni simptomi jednog nezdravog stanja.

Opau se također, da se za pomoćnike postavljaju talijanski kapelani i protiv vo-

lje njemačkih župnika. Da je tu onda isključen uzajamni dušobrižnički posao, nije potrebno ni isticati. A ti talijanski svećenici ne obračuju pažnju toliko svojim talijanskim vjernicima zašto su u prvom redu zvanj, već sve svoje sile posvećuju njemačkoj djeci u pučkim školama, kojima predaju vjeronauk, dok na pr. ima slučajeva, da se nitko od njih ne brine (ma da su zato određeni) da predaju vjeronauk talijanskoj djeci. U ulozi ovih talijanskih kateheta treba dodati još i to, da

oni često pokušavaju odvratiiti njemačku djecu od posjećivanja vjeronaučne obuke, koja im se predaje u župnom dvoranu na njemačkom jeziku.

Tendencija talijanskih vlasti u pogledu njene crkvene politike u Južnom Tirolu je ta, da odstrani njemačko svećenstvo. To bi se imalo izvesti postepeno i ovako:

Najprije bi se imalo privesti njemačko svećenstvo u pučku školu da tu predaje talijanski vjeronauk, zatim, jer bi isti duhovnici predavali vjeronauk u talijanskom (u školi) i njemačkom jeziku (u župnom dvoranu), proglasilo bi se njemačko podučavanje suvišnim, nepotrebnim. A budući da su vjeroučitelji u školi podvrgnuti državnoj discipliniranoj vlasti, ne bi ih bilo teško, i zbog najmanjih razloga, zamijeniti potpunoma sa talijanskim katehetima. Namjere vlasti idu dalje za tim, da ukinu njemačku propovijed u crkvi, njemačke molitve, u crkvi i izvan nje, a potom bi postao suvišan i onaj član konkordata koji govori o imenovanju pomoćnih svećenika. Vidi se po svemu, da talijanski kler u jednom dijelu Južnog Tirola, podčinjen državi, provodi u njoj službi na crkvenom području državne interese, od-

nosno da služi odnarođivanju njemačke djece, što je na štetu pravo shvaćenih crkvenih interesa.

U takvim prilikama u njemačkim se krugovima misli, da bi jedino moguće pravednije riješenje bilo kad bi se u školama Južnog Tirola obuka u vjeronauku prepustila laičkim učiteljima (kao i u ostaloj Italiji), a da njemački svećenici podučavaju njemačku djecu u župnim školama, a talijanski katehete da uče ostalu djecu u talijanskim župnim školama.

Drugi zahtjev njemačkih krugova bio bi da talijanski svećenici bolje vrše svoju pravu zadaću, da u talijanskim diecezama predaju vjeronauk, a ne da to moraju činiti njemački župnici, umjesto talijanskih, koji onda svoje vrijeme posvećuju odnarođivanju djece.

Sve dotle, dok crkva u Južnom Tirolu dopušta da talijansko svećenstvo vrši svoju službu među narodom njemačke narodnosti, postojat će opasnost za njemački vjeronauk, koji se podučava u župnim dvoranama.

A ipak bi bilo najjednostavnije i najpravednije to, da se, ne samo vjeronauk, nego i ostala dušobrižnička služba vrši za Nijemce u njemačkom, za Talijane u talijanskom jeziku.

To bi uostalom bilo u skladu sa riječima pape Pija XI, koje je uputio biskupu Berningu u Osnabrücku, u kojima papa ovo pravo da se djeci predaje vjeronauk u materinskom jeziku naziva zahtjevom ne samo naravnog već i pozitivnog božanskog prava.

Medjutim je stvarnost, kako vidimo za Jugoslaveno i Nijemce u Italiji posvema drugačija. — (r)

RIJEČKI BISKUP SANTIN UKIDA POSLJEDNJE TRAGOVE NAŠEG JEZIKA U CRKVI

U Klani, Brgudu i Rukavcu zabranio je u crkvi uporabu slavenskog jezika, ma da se je stoljećima naš narod u crkvi služio svojom jezikom

Klana, januara 1935. — Sigurno otkako postoji naše selo, i otkako se je u našem selu sagradila crkva nije se drukčije služila sveta misa nego na našem narodnom jeziku, a i drugi crkveni obredi, jer niti naši najstariji ljudi u selu ne pamte drukčije, a niti su ikada i od svojih starijih čuli da se je u drugom kojem jeziku u našoj crkvi služilo. Ali pod ovim našim »kulturnim« gospodarima može se sve dogoditi. I nama je naš župnik na Novu godinu pročitao

poslanicu, koju je dobio od biskupa iz Rijeke, u kojoj nam je rekao da se od sada dalje neće misiti a niti držati propovijed na našem jeziku, nego samo na latinskom i talijanskom. Kada je župnik ovo čitao nastao je u crkvi zamor, komešanje i protesti protiv ove poslanice.

Kako smo mogli doznati ovakvu poslanicu dobio je i župnik u Brgudu i župnik u Rukavcu.

NOV ŽUPNIK V CERKVI NA PLACUTI V GORICI

Vojaški kaplani — ljubejenci Margottija

Gorica, 12. jan. 1935. — (Agis). — Prejeli smo iz Gorice vest, da je nadškof Margotti imenovao za župnika v cerkvi na Placuti v Gorici na mesto umrlega župnika Tognona Drekonjo (Dregogna), bivšega vojaškega kaplana iz zagriženoga sovražnika Slovencev, doma iz St. Lenarta ob Nadiži. Zadnje čase goriška nadškofija zelo rada nastavlja po naših župnijah bivše vojaške kaplane in na italijanskih semeniščih izsolane beneške Slovence. Morda bi bi-

lo prav, če bi se tudi naši mladeniči pripravljali za vzvišeni duhovski poklic pri — vojaki. Znabiti, da bi se tih potem gospod Margotti usmilil in vsaj katerega izmed njih nastavlil v naših župnijah... O novem župniku na Placuti je tržaški »Il Popolo di Trieste« prinesel pred kratkim daljšo notico, v kateri pravi, da je Drekonja »duhovnik preizkušanih patriotičnih in fašističnih čustev«. Seveda, saj drugače bi ga gospod Margotti gotovo ne bil nastavlil.

V BARBARKEM JEZIKU SE POJE V LJUBLJANI, NE PA V ITALIJANSKI SEŽANI

Slovenska pesem na pogrebu

Trst, januarja 1935. — (Agis). — Nedavno so pokopali v Sežani odlično slovensko ženo. Ker ni pevskega društva se je zbralo nekaj pevcev in so ob odprtem grobu zapeli »Blagor mu...«, ker pred hišo žalosti niso tega storili iz strahu pred črnimi. Nekaj dni potom je prišel v sežansko kavarno politični komisar, kjer je slučajno dobio dvojico omenjenih pevcev in jima zabrusil. »V

barbarskem jeziku se poje v Ljubljani, ne pa v Sežani, ki je italijanska. Še enkrat se drznite kaj takega, pa boš šli vsi v zapore. Beležimo to vest brez posebnega komentarija, saj je već kot čudno, da so se ravno v Sežani, kjer se je vgnezdilo največ priseljencev, našli še fantje, ki so zapeli slovensko pesem.

MRTVI GOVORE

V času od 17. do 30. oktobra je umrlo v Gorici 43 ljudi, med katerimi so ta-le neitalijanska imena: Marija Cotič, roj. Gregorič- 69 let; Ana Gomišček, 1 leto; Matilda Dobrila, 85 let; Alojzija Petkovšek roj. Bizjak, 51 let; Terezija Primožič, roj. Ramot, 81 let; Ludvik Pisk, 24 let; Marija Pavletič, roj. Gaspardič, 41 let; Marija Boltar, roj. Srebernič, 85 let; Anton Lutman, 50 let; Marija Bregant, 85 let; Va-

lentin Filipič, 84 let; Ivan Leban, 16 let; Terezija Bajec, roj. Tončič, 61 let; Franc Peric, 54 let; Terezija Medvešček, roj. Kravanja, 65 let; Katarina Furlan, 69 let; Stanko Šmuc, 23 let; Terezija Fajn, roj. Mrak, 71 let; Jakob Golja, 83 let; Stefanija Podgornik, 37 let; Rok Laharnar, 83 let; Katarina Goljevšek, roj. Sošol, 75 let; Jožef Primožič, 70 let; Lenart Celarin, 28 let; Angel Torkar, 3 mesece.

STIPENDIJA DRUŠTVA »LEGA NAZIONALE« U DALMACIJI

Zadarski »San Marco« od 2. januara o. g. donosi oglas »Lege nazionale« za stipendije dalmatinskim studentima. Eto nekih uvjeta za postignuće stipendije. »Stipendiju dobivaju studenti iz neanektirane Dalmacije — Stipendista mora da je član Univerzitetске grupe fašista Dalmacije (Gufd) — Molbe se

predaju upravama »Gruppo Lega Culturale« u pojedinim mjestima u Dalmaciji, a sve molbe sakuplja Centralno pretsjedništvo »Lega Culturale« u Spl. tu. — Podružnice »Lega Culturale« daju i pismeno posvjedočenje o »nacionalnoj ispravnosti« molitelja. —

SAAR I JEDNA POUKA

Plebiscit u Saaru je završen. Jedan veliki teritorij i stotine hiljada njemačkog naroda bit će priključeno njemačkoj domovini, poslije petnaest godina proživljenih u jednom provizornom stanju pod upravom Društva naroda i u neizvjesnosti. U plebiscitu je oko 480.000 ljudi ili 90 posto svih glasača glasovalo za Njemačku i Društvo naroda će Saar predati Njemačkoj, kojoj je i ranije pripadao, a od koje je bio u ratu zauzet.

To je svakako veliki međunarodni događaj: početak pravog mira između Njemačke i Francuske, kako je to Hitler već izjavio. Ali nije taj događaj samo to. U njemu je i jedna velika pouka.

U nekom pjesničkom smislu pouka, da pravda uvijek pobjeđuje, a u manje pjesničkom, i više stvarnom, pouka, da narod ili jedan dio naroda ničim nemože skrenuti na to, da se odrekne svoje domovine. Pod upravom Društva naroda saarskim Nijemcima nije bilo zlo, pa su ipak oni jedva dočekali momenat vraćanja Njemačkoj, ma da znadu, da ih u Njemačkoj čeka režim Adolfa Hitlera, strogi režim, u kojem nema demokratskih sloboda i u kojem se čovjek mora zatajiti do maksimuma.

Toliko su zla Saarani čuli o Hitlerovom režimu, pa ipak oni ne mogu da glasuju za to, da Saar ostane i dalje otcjepljen od domovine. Onih, koji su glasovali za »status quo«, to jest za to da Saar ostane i dalje otcjepljen bilo je tek 10 posto. Značajno je to, da su vodje fronta za »status quo« računali na 40 posto najmanje! Znači, da su mnogi Nijemci, koji su ispočetka i ustajali protiv Hitlerizma, u posljednji momenat u sebi osjetili jaki zakon krovi, koji ih je prisilio da glasuju za Njemačku.

To je jedan od veličanstvenih momenata u saarskom plebiscitu, nešto što moramo naročito da opazimo. Mi se doduše ne možemo upoređivati sa Saarom, jer je naš položaj našlost temeljito drugačiji. Mi nismo imali tu nesretnu sreću, da potpadnemo pod Društvo naroda i da čekamo plebiscit u Julijskoj Krajini. Ali uza sve to pomišljamo na to, da će i naš narod u Julijskoj Krajini ipak na ovaj isti način dočekati neki svoj »plebiscit«, ma kakve naravi, i da će u tom slučaju zdravi nacionalni instinkt progovoriti na isti način kao sada u Saaru. Čak i još odlučnije, jer dok je dobrota slobodarskog režima Društva naroda mogla u izvjesnom smislu da stvori indiferentnu dušu saarskih Nijemaca, strašan teror fašizma u Julijskoj Krajini samo će temprirati i izazivati u dušama Jugoslavena konačno i najvišu težnju.

To ujedno može da služi i kao okazionalna poduka onim pokretima na talijanskoj anti-fašističkoj strani, koji vjeruju, da bi se u Julijskoj Krajini u danom momentu moglo računati s dobrovoljnim odricanjem Jugoslavena od Jugoslavije, kad bi Italija bila doista demokratska, a Jugoslavija protivno. (***)

Rimski sporazum u karikaturi

— Benito, Benito, kako si nagao! Tek smo započeli, a već ti žice pucaju! (»Koprive«).

Lava l, koji nosi uvijek bijelu kravatu, nezna kako bi »zaboravio« prošlost: — Crna košulja i bijela kravata ili bijela košulja i crna kravata?... (»Echo de Paris«).

RIMSKI SPOMENICI I MI

U zadnje vrijeme je puljski listić »Corriere istriano« počeo da se na veliko bavi starim rimskim spomenicima u Puli. Nas se to ne bi ticalo baš puno, jer odnajzad oni su »polomci Rima« i njihova je dužnost da pišu o tim spomenicima — kao ne smiju o drugome. Ali uvijek kada pišu o tome spominju i nas, i svako piskaralo sa arheološkim pretenzijama nastoji da nas spomene u tim svojim arheološkim »studijama«.

Tako i u božićnjem broju toga lista piše neki Giuseppe Lauro Allieu, koji je po svojoj prilici za Istru doznao tek iz 1918. godine, o romanstvu Pule i Augustovoj statui, i na jednom mjestu kaže da se cijeli svijet divi rimskoj kulturi, samo neki »irredentisti di strapazzo« susjedne Balkanije da u svojoj gluposti ostentativno ignoriraju to romanstvo i rimske spomenike.

Tom »arheologu« čemo za zadnji put odgovoriti samo ovo:

Dobro, vi imate u Istri nekoliko ruševina i izlizanih spomenika, koje su pred 2.000 godina gradili i klesali robovi za rimske gospodare. Mi imamo, međutim, u Istri naše roditelje, braću i sestre, žive ljude, koji rade, pate i žive oko tih spomenika. Mi branimo taj naš živi narod, a vi branite mrtve spomenike (kojih ni nema bogzna koliko). Ako postavimo pred neki pravedni sud te vaše spomenike na jednu stranu, a znoj našega radnoga naroda u Istri na drugu stranu vidjet ćemo što će imati veću vrijednost, da li živi ljudi ili mrtvo kamenje.

Eto to je naš odgovor gospodinu »arheologu« Giuseppu Lauru Allieu.

MESTROVIC I »FAŠISTIČKI« SPOMENIK U SPLITU

Poznato je, da na najljepšem mjestu splitske obale stoji neki »monumentalni« vodostok, koji na svom vrhu ima liktorski snop, znak fašizma. Taj je vodostok postavljen pred više decenija, dakle mnogo ranije nego što je nastao fašizam. Ali ipak bude u oči... Saradnik splitskog »Jadranskog Dnevnika« razgovarao je s Mestrovićem o postavljanju velikog spomenika Kralju Aleksandru u Splitu, pa je tom prilikom došlo i do ovog razgovora:

— A što mislite o česmi, za koju dr. Smolaka misli da treba da ostane?

— Nisam Splitsčanin, iako ga stvarno volim koliko ma koji od Vas, pa neću da Vam je diram, »ako Vam je lipa neka Vam stoji«.

— Da se je povratila otkuda je i došla, rekoše neki?

— Ona ne spada u Italiju, jer Italija ima u ljepoti što u nikog nema. Ona spada u periferiju rdavog talijanskog uticaja iz doba najgore dekadence italjskog kamenorubarstva. Za mene je ne bi mogao opravdati ni genijalni genije sa fašističkim znakovima koga dr. Smolaka spominje na ujoj. Stela je što se taj genije ne okreće prema vjetru kao pijevac na krovu, kao što to i mnogi ljudi rade. Ni u jednom slučaju ne bi želio, a to neću, nadam se, ni biti, da naš narodni spomenik bude »u istom redu« sa onom »moralno-mentalnom česmom« kakvom je eto prozvaše.

Pismo Primorac iz Rusije SLOVENSKEM ČASOPISU, KI NE ISHAJA VEĆ

Pred kratkim je prispelo u Julijsko Kraljino pismo naslovljeno na uredništvo nekoga slovenskega časopisa, ki že od 1929 ne ishaja več. Vsebina pisma je sledeća:

»Dober dan, tovariš redaktor našega slovenskega... Ujzdno vas prosim, da bi vi napisali v naš slovenski list pozdrav iz dalnje Sibirije SSSR. Jaz sem iz Sv. Vida pri Vipavi Semenit Ivan. Starše, sestre, brate in vse rodne Slovence in Slovenke pozdravljam za božične praznike in novo leto. Prosim pošaljite tovarišem Slovincem naš slovenski list. Semenit Ivan, Sibir gorod Krasnogorsk, ulica Perensona 37, SSSR. — 27 novembra 34 leta.

Ignazio Silone:

„FASCISMUS“

Ljubljana, 15. januarja (Agi). Fašizam je danes predmet o katerem sa brezdovoma največ piše in govori. Vedno se ga stavi v zvezo z najbitnejšimi vprašanji kulture, gospodarstva in socialnih prilik človeka v današnjem času. V tem okviru se išče njegov pomen za rešitev vseh teh problemov in za razvozanje vseh negotovosti, nejasnosti in nasprodstev, ki se sproti odkrivajo ravno pri tem problemu.

Velikanska literatura se je že nagromadila o vprašanju fašizma in še narašča. Ni že skoro malo večje knjiznice, ki ne bi imela posvećenoga v svojih seznamih knjig posebnega poglavja baš fašizmu. Jasno se zrcali v tem težnja človeka, ki danes z nestrpnostjo išče rešitve iz zavozlanih in kaotičnih razmer in skuša najti razlage, zlasti v tisku o onem, česar si sam ne more razložiti. Toda kopa manj vredne literature in premišljeno izbegava nje jasne besede v dnevnem tisku, vse to povzroča in vnaša v problem vedno večjo zmešnjavo. Vsako novo delo se zato sprejme z vedno večjo previdnostjo in večkrat se gre pri tem tudi mimo važnih in dobrih izdaja.

Opozoriti hoćemo danes na neko delo, ki obravnava problem fašizma v Italiji, ki je sicer izšlo že lansko leto, a smo ga v našem listu skoro prezšli. Je to knjiga »Der Fascismus, seine Entstehung und seine Entwicklung« (Europa-Verlag, Zürich 1934). Mladi italijanski

FAŠISTIČKA OMLADINA SVE VIŠE NAGINJE KOMUNIZMU

Značajan članak fašističkog lista »L'Assalto«

Već se duže vremena opaža da nove fašističke generacije nisu savlasne s Mussolinijevim fašističkim načelima, a naročito se bune protiv fašističke prakse. Ne zadovoljavaju ih fašističke reforme na ekonomskom i socijalnom polju. Fašizam nije u tom pravcu izvršio ono što je nagovijestao. Socijalne prilike u Italiji nisu se izmijenile i omladina je vrlo nezadovoljna. Nezadovoljna je i zato jer mladi ljudi koji svršavaju škole ne mogu da dodju do zaposlenja, ma da fašistički hiterarhe često izgovaraju frazu: »Date posto ai giovani!« — »Date miesta mladima!« Kakve su prilike uposlenja mlade inteligencije u Italiji najbolje svjedoči ovaj slučaj, koji iznosi fašistička štampa sama:

Fašistički list »Il Cantiere« donosi u svom broju oc 29. decembra ovu vijest: Nedavno je bio raspisan natječaj za 60 policijskih agenata s mjesečnom plaćom od 500 lira. Tražila se svjedodžba o svršenoj pučkoj školi. Prijavilo se 3000 kandidata, među kojima je hiljadu njih imalo svjedodžbe svršene srednje škole i diplome univerze.

Uz takve prilike nije ni čudo da se talijanska omladina okreće komunizmu. Komunizmu se okreću ne samo oni, koji su anti-fašisti nego i oni koji su fašisti čak i oni koji pišu po omladinskim fašističkim revijama i koji važe kao vodje fašističke omladine. To što tvrdimo nije izmišljeno. O tome piše borbeni fašistički list »Assalto« koji izlazi u Boloni, pod naslovom »Giovanni non esageriamo!«

»Assalto« kaže da treba ozbiljno upozoriti na čitavu jednu plejadu mladih fašista, koji nišu po fašističkoj štampi, naročito po omladinskim revijama, a imaju krive ideje

(idee storte). Opaža se da mnogi pišu, a nemaju ideja, ali opasniji su ti, koji imaju te »krive ideje«. Danas se fašistička omladina, koja piše, dijeli u dvije grupe: u one koji ne kažu ništa i u one koji imaju »krive ideje«. (Svakako — vrlo žalostno...) »Assalto« kaže da ona prva grupa može biti ostavljena sama sebi jer će prije ili kasnije umrijeti ali drugu treba ozbiljno povučiti jer bi u sudbonosnim momentima, kao što je ovaj sadašnji, mogla da škodi i to mnogo.

»Assalto« kaže u nastavku, da se ta omladina u traženju »socijalne pravde« upustila u običan socializam. Tu oni griješe i zato ih treba zaustaviti. U posljednje vrijeme u listovima koji su avangardistički i koji žele biti originalni možemo čitati tvrdnje kole iznenaduju ma da nisu nove. Činjam nam se — kaže »Assalto« — da smo to već čitali u crvenim revijama iz vremena prije fašističke revolucije. S tolikim zanosom pišu ti mladići u tom pravcu — kaže »Assalto« — da još samo manjka, da ne pozovu »radnike čitavog svijeta da se ujedine«. Oni pišu o radničkoj i seljačkoj vladi o tome, da se tvornice predaju radnicima itd.

»Assalto« zbog svega toga izražava svoju zabrinutost i kaže, da tome treba stati na put »jer čemo se inače naći u kaos tendencija oboljelih sovjetskim crvenilom koje bi mogla da smetau siguran hod revolucije«. Ako se tako nastavi, moglo bi to da uzme neočekivani i neželjeni razvoj — kaže »Assalto«.

To je uglavnom ono bitno što »Assalto« piše. Vrlo karakteristično u najmanju ruku. Jedna pojava, koja nije od najmanje važnosti, kad se posmatra situacija u fašističkoj Italiji i kad se ispituje razvoj fašizma.

ŽENA ZNANEGA FAŠISTIČNEGA TAJNIKA SEDI RADI PRONEVERB

Vzroci terorja v Brdih — Penzionisti in invalidi oškodovani za precejšnje vsote

Gorica, januarja 1935. — Agis. — Te dni se je nenadoma raznesla vest po Gorici, ki je za nas senzacionalna, ker se kaj takega le redko zgodi. Na Dobrovem je poštni inspektor izvršil v tamosnjem uradu reviziju. Rezultat te revizije je bil, da so postarce spravili v luknjno, na njeno mesto pa je prišla druga. Obdožena je poneverb, ki jih je vršila že eno leto. Ona je svojo službo izkoristila in je ubogim kmetom razna nakazila za invalidnino, pokojnino in pošiljatve izseljencev iz Amerike splečevala le deloma ali sploh nič.

Zlasti je strigla pisma iz Amerike, v katerih so ljudje pošiljali domov denar. Vršila je to delo pod pretezo, da zasleduje razna protidržavna dejanja. Kmalu je prišlo oblastem na uho, da poštna upraviteljica zelo neredno izplačuje pokojnine in da so bili vsi oškodovani za vsoto enega meseca. Vršila je to tako, da je vsak mesec bolj odlašala s izplačilom in končno dala podpisati dve sprejemnici hkratu, a izplačala samo enkratno vsoto. Gre tu za več tisočakov lir. Pri tem si je ona mislila, da se ljudje ne bodo upali pritožiti proti njej vsled velikega terorja, ki je vladal v Brdih. Ko pa so bili prizadeti obveščeni od invalidskih društev, da so njihove vsote bile točno nakazane, so pričeli nadlegovati postarce. Ta je najprej zanikala nakazilo. Prizadeti niso odnehali in so se pritoževali dalje. Ker je postajala zadeva preveč javna, je poklicala zdaj enega zdaj

drugega v urad in se izgovarjala, da je bila pomota in da bodo sedaj dobili denar v nekaj obrokih. Kot se vidi iz poročila, je ona svoj obrok že dobila.

Da si bomo še na jasnem, moramo končno omeniti, da je to žena znanega zdravnika D'Otoneja, o katerem smo že pisali. Njega je imela ta žena popolnoma v svoji oblasti in je kot politični tajnik pod njenim vplivom mnogo škodoval našim ljudem.

TIHOTAPSKA DRUŽBA PRED SODIŠČEM

Uzorno tihotapstvo na Reki.

49 tihotapev je sedelo na zatožni klopi pred sodiščem na Reki. Imeli so izvrstno organizirano tihotapsko družbo, ki je razpožijala velike množine kolonialnega blaga iz proste reške cone skoro po vsej Istri. Da ji niso prišli na sled so imeli skrbno urejena skrivna skladišča, iz katerih so z avtomobili prevajali blago svojim klientom, dokler jih ni opazilo čuječe oko javnih oblasti. Pod predstvom cavl. Bydeskutelja (riduzione in forma italiana?) se je proces končal pretekli teden in nekateri glavni obtoženci so dobili občutne globe, večina pa je bila izpuščena. — (Agi).

U SJENI SV. VIDA

Sad nam građe na riječkoj strani uz samu Riečinu — zid. I tako je došlo, da su se na ovom malom »corpusu separatum« preko noći, naprečac, sljubile dvije pradavne kulture: rimska sa svojom antičnom Gomilom — 3000 godina, i kineska sa svojim dva i po metra visokim zidom — 6000 godina. Ukupno — 9000 godina. Ima ih koji onaj zid uzimlju s druge jedne strane i vele: do sada smo bili va gajbe od sada čemo bit va »manikomije«, što bi se gramatičkalno hrvatski reklo: u ludnici. I zaista i ima dana, kad bi čovjek rekao — — —

Ma nam je bilo vruće u one dane, kad se ono kuhalo u Zenevi! Sa svih strana dolijetale glasine, jedne crnje od drugih. Šaputalo se i šuškalno svašta. Mnogi su držali, da će biti rat. Bilo ih je, koji su govorili: — Rat je strašna stvar, ali ni ovako se više ne može naprijed. Najprije smo morali isprazniti džepove za one dvije milijarde, što ih je od nas tražio Mussolini, a sada su nas tako stegli i stisnuli, da više ne možemo ni da dišemo. Mejo krepak!

Upozorio sam Ninetu, nek se čuva i ne nosi lire na Sušak. A ona meni:

— Ki vrag će mi ih dat!
I ja držim, da su malo suviše one mjere talijanskih vlasti u pogledu prenošenja novca. Ovdje se najviše živi od »bonova«, a bonovi na Sušaku ne vrijede.

Aj ča!
Riječki Madžari su objesili nos. Ona ženevska rezolucija dala im je po glavi. U sav glas govore: A Borgotaro? Pavelić? Brescia? A »Ustaše«? A Servazzi? A Lika? E, da smo mi samo malo otvorili usta, stvari bi u Zenevi sasvim drukčije izišle. Ali mi smo šutili, jer smo kavaliri...

I jesu kavaliri, teremteti!
Talijani ih tješe pola talijanski, pola francuski:

— Tout se perdu fori l'honneur!

U našem jeziku kazalo bi se to: sve je izgubljeno osim časti. Ja bih rekao da je izgubljena i čast — ako je još uopće koliko bilo — ali to ne smeta ni onog Poljaka, koji se je u Zenevi više negoli bratski zauzeo za Madžare, ne smeta ni Sušnika pa ni neke Engleze, koji se u madžarskim revizionističkim aristokratskim salonima lijepe zabavljaju s vatrenim Madžaricama, a ne smeta ni Mussolini, koji je napokon u čitavoj aferi do grla angažiran. Madžarska izgubljena čast ne smeta ni Vatikan, koji je najvećim ordenom odlikovao Gömbösa, ne smeta ni budimpeštanskog nuncija, koji plaće nad sudbinom vraćenih madžarskih državljana i daje im 5000 penga, dok nije ni on ni njegov kolega Pellegrietti dao ni jedne suze niti je poklonio jednog dinara onim hiljadama i hiljadama naših bijednih Istrana i Goričana, koji su bježeći ispred talijanskog terora pali u Jugoslaviju ranjeni, izmrcvareni, razdrti, gladni. Među onim prognanicima bilo je i na desetine svećenika, koje je jugoslavenska vlada primila i pustila, da se na jugoslavenskom tlu smire i da u katoličkim crkvama i među katolicima šire Isusov nauk. Mislite li vi, da je za to koji od naših ministara dobio kakav križić od Vatikana?

Nego ajde, da se vratimo onome kineskom zidu. Danas je doletjela k meni Nineta pa će mi onako iz neba pa u rebra:

— Znate, kako se kineski zove: il prestito del Littorio? (litorski zajam).

— Otkuda bih ja znao kineski? No da čujemo: kako se kaže?

»Ciao — skei — fuć«.

Ona se nato izgubi, a ja uzeh da analiziram onu kinesku rečenicu sve riječ po riječ:

Ciao znači kao neki pozdrav, skei = novac, a fuć je — fuć.

Što znači, da su pare uplaćene u onaj prestito »Littorio« otišao — fuć.

Rokac (»Mornar«)

znanstvenik — emigrant je s tem delom prinesel krasen prispevek k spoznanju, k študiju in k razumevanju današnjega stanja v Italiji. Vsak fašizem, kljub temu, da so temelji fašističnega gibanja isti, ima v vsaki deželi svoj poseben lokalni značaj in posebnosti, ki so v zvezi s socialno in politično sestavo ter tudi s tradicijo dežele. S teh vidikov nam je v knjigi podrobno analizirano vse, kar nas zanima in nam podaja posredno tudi sredstva, katerih se moramo posluževati v borbi, če nečemo postati protizgodovinski kot ljudje, ki današnjega razvoja ne razumejo. V podrobnosti tega dokumentarnega dela se ne moremo spuščati, čeprav bi bilo v marsikaterih vprašanjih dobro. Ne smemo pa pri tem preko temeljnega iz česar izvira vse ostalo sklepanje, to je preko gospodarskih in socialnih strukturnih vprašanj, iz katerih bomo spoznali pravi značaj današnje kritične dobe v Italiji. Saj nam analiza socialnega in gospodarskega razvoja v Italiji odkriva v vsej jasnosti današnja zunanja dogajanja.

Italija je bila med velikimi državami zadnja, ki se je združila v nacionalno državo. Zveza med tem in zaostalam karakterjem kapitalističnega gospodarstva je jasna. Veliko oviro pri nacionalnem zblizanju je stvoril zlasti spor med cerkvijo in državo, nič manjšo oviro pa ni tvoril sam geološki sestav zemlje (severni del kaže čisto drugi del lice, kot južni del polotoka), a zaostalost italijanske industrije in kmetijstva je v delavcu in kmetu ustvarila posebno mentaliteto, kar je tretja ovira

pri popolni združitvi zemlje. Pravi razvoj industrije začne po l. 1900, ko je vodil politiko Giolitti (»Giol. diktatura od 1900—1907«), ki je v ugodni mednarodni konjunkturi in s pomočjo nemškega kapitala zlasti, v severni Italiji ustvaril velikansko industrijo in Italiji velike gospodarske prednosti. Tako se je n. pr. samo izvoz v l. 1890 do 1907 povečal za 118 odstotkov. Dalje se je uvoz premoga spričlo razvijajoče se industrije od l. 1900 do 1907 dvignil od 4,947.180 na 8,300.439 ton, in dočim so v l. 1900 izdelali letno komaj šest avtomobilov, so jih l. 1907 že 1.283. Toda to se je tikalo le severa. Jug je ostal pri starem, prebivalstvo se je moralo izseljavati...

Odvisnost severne Italije in največjega dela industrije od Nemčije je igrala odločno vlogo ob vstopu v vojno. Za vstop je bila italijanska teška industrija in agrarci (Salandra), proti pa vsa industrija zvezana z Nemčijo, ki jo je predstavljala Giolitti. Njen zakašnjen vstop, poleg omenjenega spora med kapitalom dokazuje, da ni imela Italija sama neobnih temeljnih interesov v konfliktu imperialističnih sil. To tudi dokazuje dejstvo, da je bila v trenutku sklepanja mirovnih pogodb brez pravega gospodarskega programa in tako se je tedaj »nacionalistična Italija« pustila hipnotizirati s fatomorgano »Rekes«, kot pravi dobesedno Silone »ki je zanjo gospodarsko skoro brez pomena«. Med tem so si drugi delili mastne dele in kolonije.

Po vojni je nastala kriza, ki je imela čisto revolucionaren značaj. »Položaj je

revolucionaren, a le mi vojni udeleženci imamo pravico govoriti o revoluciji«, je pisal 18. marca 1919 Mussolini, »V enem mesecu bo upor!« so govorili drugi. In v resnici je bil izredno težak gospodarski položaj: notranji dolg, ki je znašal 1. avgusta 1934 komaj 15,718 milijonov, je poskočil ob mirovnih pogajanjih na 84 milijard; zunanji dolg je bil v začetku vojne le neznamenit, a je dosegel po vojni 4,5 milijard dolarjev vojna škoda je bila cenjena na 12 milijard lir. Vsled 750 tisoč mrtvim in okoli 1 milijona invalidov je bilo treba plačati nad 2 milijard lir; število brezposelnih je znašalo 400 tisoč; dalje so dosegli dolgovi ob čin in provinc, ki so znašali l. 1911 1,659.647.182 (to je 51.86 lire na glavo), v letu 1919 višino 3.5 milijard (110 na glavo); vojna je uničila 5 najrodovitnejših provinc; od versajškega mira priznane pokrajine niso nudile Italiji takoj nikakega donosa, ampak le veliko breme, ravno tako kolonije. Industrija, ki je med vojno dobavljala zlasti za bojišče, je skoro propadla. Dočim se je v letu 1913 uvozilo še 11.5 milijonov ton premoga, se je spričlo nazadovanja v industriji leta 1920 le še 5.5 milijonov ton. Primerjava z današnjim stanjem bi nam pokazala orast teh števil in s tem povečanje krize. Videli bi, da ne gre v Italiji za kako konjunktorno, kronično ali začasno krizo, ampak da je to prava strukturna kriza, kriza vsega sistema italijanske gospodarske zgradbe.

Gospodarsko krizo je še bolj zamotala socialna. Vojno je Italija zelo drago plačala s človeškimi žrtvami: 750.000 mrtvih, 1,088.944 invalidov, 74.620 s poško-

TRST I MALTA

Tršćanski načelnik je odlučio, a Rim potvrdio da se jedan trg u Trstu prozove imenom »Malta« i tako Trst — Trst Giunte i ostalih terorista i palikuća — slavi one koji se bore, po fašističkom tumačenju za svoj jezik.

Tom prilikom piše organ fašističke stranke u Trstu — »Il Popolo di Trieste« i ovo:

»Maltezi vide da je u Kanadi bilo 135.000 Francuza u doba engleskog osvojenja 1763 godine. Ali oni do danas mogu uzgajati i čuvati svoju narodnost, svoju kulturu i svoj jezik. Zašto Malta mora da bude u položaju kakove crnačke zemlje centralne Afrike? Zašto Maltezi, kojima je bilo obećano poštovanje njihovog jezika, njihovih običaja i njihove kulture — zašto Maltezi moraju da sve to izgube.

Tako se pita »Popolo«. Kada bi ljudi oko »Popola«, prijatelji palikuća Giunte i njegovi saučesnici, imali barem mrvicu poštenja — onu mrvicu koju imaju i crnci iz centralne Afrike — ne bi se usudili pisati ovako. Jer ako pogledaju kroz prozor redakcije vide bježi zapaljeni »Narodni dom« — mogu vidjeti put za Bazovicu i još štošta što je daleko gore i daleko sramotnije nego što je dekret da Maltezi moraju na sudovima govoriti malteški.

Ali — fašizam i poštenje...

Fašistička „okrijepa“ u puljskoj općini

Puljski »Corriere« od 13. o. m. j. javlja da je tog dana počela akcija za okrijepu 1.200 Balila i Mladih Talijanci u Pulji i selima Puljske općine. Ta »okrijepa« se, po prikazu »Corriera« sastoji u jednom tanjiru juhe i komadu kruha, kojeg će dobiti školska djeca u Pulji. A ona u selima će dobiti kruh s pekmezom ili sirom. Te obroke će dobiti djeca jedan put dnevno.

»Corriere« je raznježen tom fašističkom akcijom i kaže, da je to dio pripomoćne akcije režima, i da će se sa tom fašističkom pomoći osjetiti u svim selima zaštitnička prisutnost Duca.

Jadna li je to zaštitnička prisutnost i jedna je ta fašistička »okrijepa« na komadiću kruha. Kamo sreće da u našim selima ne postoji ta »zaštitnička prisutnost Duca«, jer da nije te prisutnosti ne bi ta sela osjećala takovu bijedu i ne bi doživjela to poniženje da im neki dolepeni »zaštitnici« pružaju djeci komadić prosjačkoga kruha ili zdjelicu mlakih spirina.

»LA PASSIONE ADRIATICA« TRŠĆANSKOG NAČELNIKA
Trst, januara. Ovih dana će izaći druga naklada knjige tršćanskog načelnika Giorgia Pitacca »La passione adriatica« u izdanju Cappelli. Prigodom prvog izdanja pisao je Paolo Boselli da u tom djelu sve živi i diše i da je ta povijest od Rimskog sporazuma do San Rema potpuno i osjećajno prikazana, i da niko do tada nije dao takova djela, sa takovim događajima, koji su bili malo ili nikako poznati — »Piccolo« piše u objavi o drugom izdanju da je knjiga pisana pravim talijanskim i irendentičkim zanosom i da ta knjiga vrijedi — za budućnost.

Gorica, 8. jan. 1935. (Agis). — Kot član federalnoga direktorija je bil odstavljen znani in zagriženi sovrainik našega ljudstva, ki je deloval vrsto let in Brdih in prizadejal ogromno zla, znani zdravnik dr. Armando d' Ottone. O tej aferi, ki ima med drugim zveze s poneverbami njegove žene na pošti, sino v našem listu že obširneje poročali. Spraznjeno mesto je zasedel prof. J. Alfred Bozzellini.

dovanimi udi, 25.716 tuberkuloznih, 21 tisoć 220 pol ali popolnoma slepih, 19.000 nevropatov, 6.740 gluhih, 4.000 blaznih itd. Značilno je se to le: Po vojni je viselo pri sudišćih 1.100.000 procesov proti dezertjerjem. Ta problem je delal med vojno vojaškim oblastem posebne preglavice. Vlada je vzdrževala zato armado 23.000 policistov. Razkrajajoči proces pa se je vršil še v drugi smeri: na eni strani so nekateri ubožali, drugi obogatili, kmetje so se pričeli seljevati v mesta, iz tujine se je takoj ob koncu vojne vrnilo okoli 500.000 tahi, ki so služili zunaj, demobilizirane mase niso dobile takoj zaposlitve, mnogi, zlasti oficirji, ki so bili odpuščeni, se niso hoteli več oprijeti svojega starega posla. Vsa nasprotja stare in nove organizacije, ki so se pokazala v prvem vojnom času so udarila skupaj in dajala lice dogodkom več let. Štrajki v industriji so se vrstili v letih 1919—22 z naglico in jih je bilo vseh 4.561, z viškom v l. 1920, ko jih je bilo 1801. Tuči v poljedelstvu ni bilo nič boljše in so višek dosegli že v l. 1919 z 208 štrajki, a do 1922 jih je bilo 510. Pospeševal jih je kolonatski sistem, kajti meščanska revolucija v Italiji ni imela mnogo vpliva. — Vse to je moral nasilni fašistični nastop zakriti in ustvariti, na videz, do danes trajajoč mir.

V teh razdrtih povojnih razmerah je zavladała negotovost. Mase niso bile dovolj pripravljene na vse in delavsko gibanje ni bilo enotno. Spor med industrijskim severom in kmetskimi jugom je onemogućil enoten nastop delavskih strank. Tega spora ni bilo mogoče takoj izravnati. V to je posegel kapital, ki je organiziral zadnje v svojo obrambo. Mussolini in njegov režim je bil že v na-

Naša kulturna kronika

VREDAMO TURKE, KAD POSTUPAK ITALIJE SA SLAVENIMA U JULIJSKOJ KRAJINI

UPOREDJUJEMO SA POSTUPKOM TURAKA SA SLAVENIMA!

Turci su širili kulturu i nisu uništavali narodnost naroda nad kojim su vladali!

U Zagrebačkom »Obzoru« napisao je dr. Ivan Esih interesantan feljton, iz kojeg uzimljemo prvi dio:

Stari naši ljudi, koji su još živjeli pod turskim režimom pričali su i pričaju mnogo o Turcima, dobro i zlo. Zlo je bilo što su bili bespravna raja i što su bili prisiljeni, da kao kmetovi rađe veoma mnogo da prehrane sebe i svoje gospodare. Dobro je bilo, što Turci — to priznaju i rimokatolici i pravoslavni — nijesu ograničavali i uništavali duhovna, čovječja prava; puštali su privatne škole i crkve tako da su i Srbi i Bugari i Hrvati mogli da sačuvaju svoj jezik i narodnost, uza sva nastojanja Grka (osobito kod Bugara) da ih greciziraju. Nema sumnje, da su Grci (i ako su bili pravoslavne vjere) kud i kamo više škodili Bugarima nego Turci, koji su ispovijedali Islam.

Da nije bilo turske tolerancije — to na pr. priznaju Bugari sasvim otvoreno — ne bi bilo ni spomena ni od Srba ni od Bugara ni od južnih Slavena, koji su se nalazili na teritoriju turske carevine. Turci su bili humani u svom postupku, što zahvaljujemo i njihovoj religiji, Islamu.

Što je danas tursko »ugnjetavanje« prema onom, što se zbiva u Istri gdje se Hrvati i Slovenci nasilno denacionaliziraju, što je prema onom, što se zbiva sa Srbima i Bugarima u Grčkoj,

gdje se ne smiju ni zvati svojim srpskim ili bugarskim imenom nego su samo slavofoni t. j. Grci, koji govore neki slavenski jezik. Pet su stoljeća južni Slaveni živjeli pod Turcima, a da nijesu promijenili ni svoje vjere ni svoje narodnosti ni svojih narodnih običaja. Južni su Slaveni doduše često nosili isto odijelo kao Turci, nosili su se, usvojili su u svoj jezik mnogo turskih riječi, ali su ostali Srbi, Hrvati i Bugari, jer su im Turci dopustili vlastite škole, vlastiti jezik, narodnost, crkve itd. Turci su na pr. odobrili Bugarima da imaju svoju crkvu, nezavisno od grčke crkve, koja je donosila smrt bugarskoj narodnosti.

U dva vijeka turskog gospodstva u Ugarskoj, tvrdili su mnogi pisci, ostavili su Turci samo najgore uspomene o sebi. Medjutim zaslugom modernih turkologa počinje se revidirati to mišljenje: nije istina da su Turci uništili svaku kulturu u Mađarskoj. Osim toga u plaćanju poreza ne može se govoriti ni o kakvom opterećenju. Tako je D. J. Popović na temelju turskih poreznih teftera dokazao, da su Srbi u ugarskim krajevima u pogledu plaćanja poreza i ostalog »bili više povlašteni nego opterećeni«.

Kao što su Turci kod nas podigli čitave nove gradove, tako su se i neka mađarska mjesta znatno podigla pod Turcima. Turci su stekli isto tako za usluge gradjenj škola, vodovoda i mostova u Mađarskoj. Sam Lujo Vojnović je pisao o Beogradu (1898) ovo:

»Beograd je na pr. tursko čedo. On ima Turcima da zahvali strategijsku i trgovačku važnost prvog reda«.

Turska je vlast u Mađarskoj dala znatne rezultate i u području duhovne kulture. Poznatj naš orientalist Fehim Barjaktarević objelodanio je u »Glasniku historijskog društva« u Novom Sadu (knjiga V. sveska 3, Srijemski Karlovi 1933) studiju pod natpisom »Esterházyjevi turski spisi o Jugoslaviji naročito o Bačkoj (poč. 17 vijeka)«.

Barjaktarevićeva je zasluga, da je proučio važnu i opsežnu zbirku turskih dokumenata, koja je do sada ostala neiskorišćena. To je arhiv palatina Nikole Esterházyja, koji je u Mađarskoj vršio vrhovnu vlast od 1625 do 1645 god. i u kojem ima mnogo gradje i o hrvatskoj povijesti.

Stanoje Stanojević (u »Istoriji srpskog naroda«) piše, da je srpskom narodu bilo bolje pod Turskom nego pod Austrijom.

Djelom Ludwiga Fekete (Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterházy 1606—1645« (Budapest 1932) služio se i ugledni naš učejak Fehim Spaho u svojoj raspravi »Odnos bosanskog namjesnika prema budimskom veziru« (»Narodna uzdanica«, kalendar za godinu 1935, 1353—54 po Hidžretu). F. Spaho spominje, da je Porta na mjesto budimskog vezira postavljala »uvijek svoje najbolje i najspremnije ljude, kojisu prije toga u različitim drugim službama na dvoru i u drugim provincijama prostranog osmanlijskog carstva stekli veliko iskustvo. Medju njima je bio i priličan broj naših zemljaka, koji su pokazali velike državničke sposobnosti«. Budimski veziri vodili su brigu i o Bosni i o drugim našim krajevima.

O demokratskoj i humanoj turskoj upravi u Slavoniji ima dosta podataka u izvrsnoj studiji ravnatelja zagrebačke II. klasične gimnazije prof. Stjepana Pavičića: »O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16 i 17 stoljeću«.

Etnička ekspanzija Turaka bila je minimalna i dr. Čiro Truhelka ističe, da je neoboriva činjenica, da Bosna nije nikada bila ciljem nove seobe, koja bi u većem broju uvodila etničke elemente uraloaltajske rase. I ako je Bosna živjela 400 godina u sklopu otomanske carevine, nije se u nju uvuklo dovoljno orijentalnih elemenata, da bi domaći svijet, a naročito islamski dio resorbirali i asimilirali.

Dr. Čiro Truhelka u nekoliko je navrata (i u raspravama i u predavanjima) obranio Turke od objede, koja se provlači kroz sve školske historije, a to je: da su Turci kao osvajači bezobzirno i okrutno pobjedjenjima otimali zemlje i imovinu, obarali kršćansku kulturu, silom poturčili narod, nameštali mu svoj jezik i lišavali ga etničkih atributa narodnosti. Rezultate svojih solidnih i dugogodišnjih proučavanja

resničnoga Benita Mussolinija, čeprav je bil primerjan od sedaj s sv. Franciškom Ašiškim, z raznimi papeži, z Napoleonom, Bismarckom itd. Ze pot njegovoga razvoja nam bo lahko razblmla vse čednosti, ki mu jih pripisujujo: leta 1914. je izdal socialistično stranko in postal »intervencionist«, 1919. je izdal »intervencioniste« in postal »ekspanzionist« (D'Annunzio). 1920. je izdal te in postal agrarec, 1921. je izdal agrarce in podpisal pogodbo s socialisti, prelomil je to pogodbo in se vrnil nazaj k agrarcem, 1922. je kot republikanec zaključil pogodbo z monarhijo, kot antiklerikalec isto s katoliki, 1923. ... Česa je še treba v povečanju njegovega »mythosa«.

V Italiji je zavladała, kot pravi Silone, danes »kamenita bolezen«, to je blazna težnja fašizma, ki si postavlja povsod spomenike, s čemer hoče vzbuditi v tujcu občudovanje vase. Toda kar je res: »Brez faraonov ne bi bilo piramid. Vendar to še ne bo vzbudilo v nas želje po faraonih«, zaključuje Silone.

Našega problema se neposredno ne dotika. Govori pa o posameznostih, ki se tičejo nas, na več mestih, zlasti omenja večkrat Trst. Kakor sicer nikakor ne moremo oporekati objektivnosti dela in ga šteti med najboljše prispevke k študiju današnjega stanja v Italiji, moramo reči, da se da sklepati iz teh navajanj, da gleda na vprašanje Trsta preveč enostransko. Rekli bi lahko, da skoro negira slovanski element mesta in s tem tudi čisto svojstven značaj tega mesta z nacionalnega stališča, zlasti z ozirom na popolnoma slovansko zaledje. Krivda je tudi v nas, ker do sedaj še nismo znali pravilno prikazati ravno vprašnja Trsta, niti sebi niti drugim.

(žj)

priopćio je u zagrebačkoj »Hrvatskoj smotri« (srpanj 1934). Osmanlije dokazao je Truhelka, nisu dirali ni u narodni jezik, nego je hrvatski jezik bio i ostao u Bosni službenim jezikom administrativne.

Zagrebačka »Hrvatska smotra« (studeni—prosinac 1934) donijela je veoma zanimljiv članak F- Niedzielskog: »Bosanski muslimani«, u kojem je i interni i javni život naše muslimanske braće opisan na veoma simpatičan način. Kamo sreće da bi se etički principi Islama primjenjivali i u našem javnom životu. S odlikama svoga karaktera muslimanski dio hrvatskog naroda može imati samo ljepšu budućnost.

KRITIKA O NAŠEM KALENDARU

»SLOVENE« OD 20 DECEMBRA 1934.

PIŠE:

»Jadranski kalendar 1935« — izdal konzorcij lista »Istre«, glasila Zveze jugoslavanskih emigrantskih društva iz Julijske Krajine. Kalendar prinaša sestavke v srbohrvatskem in slovenskem jeziku, in sicer iz političnoga, gospodarskega in kulturnega življenja Jugoslavanov pod Italijo. Nekaj člankov je tudi o fašizmu samem. Čtivo je res pestro. Nekateri odstavki so trajne vrednosti. Iz članka »Koprski škofje in naš narod« n. pr. vidimo, kako so koprski škofje italijanske narodnosti v 16, 17 in 18 stoljetju uvideli potrebo, da je mogoče uspešno pastirstvo med slovanskimi verniki edino v materinem jeziku. Oni sami so celo tiskali knjige za kršćanski nauk v domaćem slovenskem, oziroma hrvatskem jeziku. Življenje v italijanskih ječah sta popisala dva pisca, ki sta sama preživjela mnogo bridkih ur v italijanskih zaporih in konfinaciji. Tudi sicer je v kalendarju već utrinkov iz trpljenja našega naroda pod Italijo.

»KMETSKI LIST« OD 19 DECEMBRA 1934 PIŠE:

»Jadranski kalendar« za l. 1935. je v pravlični obliki izdal Konzorcij lista »Istra« u Zagrebu. Na 212 stranic vsebuje obilico znanstvenih, poljudno znanstvenih in leposlovnih prispevkov ter pesmi najpomembnijih pesnikov in pisateljev iz Primorja in Istre. V tem kalendarju, ki je prav za prav krasen družinski almanah, sodelujejo poleg hrvatskih tudi ti slovenski pesniki in pisatelji: Bogomir Magajna, Ivo Grahor, dr. Lavo Čermeli, Karel Širok, Ciril Kosmač, Lino Legiša, Anton Gerbec in drugi. Prispjevki so okrašeni s pestrim ilustracijama. Priložen je tudi zanimljiv zemljevid hrvatskih in slovenskih narečij u Istri. Omeniti moramo, da so prispevali s posebnimi članki tudi poljski učenjak Mieczyslaw Malecki o slovanskih narečijih u Istri, Nemec Ernst Mumelter o Južni Tirolski in Grk Kostas Nikolajdis o Dodekanezu. Ta publikacija prav častno zastopa našu kulturu iz Primorja in njeno visoko življensko moć. Zelim, da bi tuda naši ljudi prido segali po njej, saj njena cena (stane samo 10 dinarjev!) omogoća prav gotovo svakemu, da si jo kupi, ker je prav gotovo ena najboljih in najpomembnijih edicij te vrste na letošnjem književnom trgu. Poleg tega je izdal omenjeni konzorcij tudi mali žepni kalendarček »Soća« za leto 1935, ki je zelo praktičan in lepo urejen. Je vezan u platno in stane Din. 8.— Naroća se pri upravi lista »Istra«, Zagreb, Masarykova ulica 28.

Kalendar je pola srpsko-hrvatski, a pola slovenski.

Stoji samo 10.— dinara bez poštarine, a sa poštarinom 11.50 dinara. Ko naruči ujedno i naš džepni kalendar »Soća«, dobiva oba kalendara franko, t. j. mi plaćamo tada poštarinu. Oba kalendara stoje 18 dinara. U tih je 18 dinara uračunata tada i poštarina za oba kalendara, te prema tome dalemo oba kalendara za samih 15.— dinara, jer nas košta poštarina i pakovanje 3.— dinara za oba kalendara.

INSPEKCIJE PULJSKOG NAČELNIKA ZBOG POVIŠENJA POREZA

Pula, januara. — Zadnje nedjelje decembra je puljski općinski komesar D' Alessandro obišao škatare, šikiće, Jadreške, Šisan, Ližnjan i Medulin. »Commissario prefettizio« se interesirao za ekonomsko stanje sela u vezi sa novim općinskim budžetom, t. j. htio je da vidi kakove terete bi još mogla općina da naprti općinarima na selu.

DVOSTRUKU BORBU

mora da vodi onaj, koji dandanas hoće da ostaje na visini. Mogućnosti zarade vrlo su teške, svaki se dinar broji i svatko ide zatim, da što jeftinije prodje. I kod nabave robe zahtjeva se ne samo jeftina cijena, nego i što bolja roba. Tvorničar i trgovac mora dakle da vodi dvostruku borbu, s jedne strane mora pojeftiniti proizvodnju, da stvori jeftinije prodajne mogućnosti, a s druge strane mora da nabavi što bolji materijal, kako »bi udovoljio potrošačima i u pogledu kvalitete. Takovu dvostruku borbu vodi već godinama i najveća naša tvornica obuće »Bata«, nu mora se priznati, da ju vodi dobrim uspjehom, kako se to vidi po broju kupaca u njenim prodavaonicama. U tvornicama firme Bata neumorno se radi na pojeftinjenju i usavršavanju obuće, zato kadog svijet dolazi u njene prodavonice, uvijek nailazi na nove pogodnosti u kupovnim cijenama kao i u izradi te opremi obuće.

DELOVANJE DRUŠTVA „NANOS“ V MARIBORU

Zenski krožek »Nanos« kateri se je pred kratkim ustanovil je priredil na božični večer krasno uspelo božičnico na kateri je bilo obdarovanih večje število primorskih emigrantov s perilom, obuvalom in obleko. Agilne članice krožka so priredile brezposelnim tudi lep večer ter jim pripravile prav dobro večerjo. Načelnica krožka gđa Pohorjeva je v toplih besedah spregovorila priložnostni govor v katerem se je tudi spomnila našega blagopokojnega kralja ter kralja Petra II. Na večeru so spregovorili še gg. podžupan Golouh ter dr. S. Fornazarič, na božični večer je poslal svoj blagoslov tudi lavantinski vladika dr. Tomazič, ter voščil vsem emigrantom srečen božič. Društvo prireja na svojih članskih sestankih, ki so redni in se vrše vsako sredo zelo zanimiva predavanja, katerih se udeležuje veliko število emigrantov. V novih društvenih prostorih se je razvilo zelo poživljeno delovanje ter se vedno zatekajo člani po razne informacije ter priporočila ter za intervencije, tako da vrši društvo v zadnjem času zelo važno nalogo s tem, da pomaga mnogim do kruha do pridobitve raznih dovoljenj itd.

Društvo je namestilo pod okriljem podpornega meddruštvenega odbora v svojih prostorih tudi kuhinjo in ogrevalnico v kateri dobiva oko 35 emigrantov vsak dan kosilo in večerjo.

OBČNI ZBOR »NANOSA« 20. JANUARJA.

Društvo »Nanos« vabi vse emigrante živeče v Mariboru kot vse ostale emigrante na svoj III redni letni občni zbor, kateri se bo vršil v nedeljo dne 20. t. m. ob pol 10 uri v mali dvorani Narodnega doma s sledečim dnevnim redom: 1. Otvoritev in pozdrav predsednika; 2. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora; 3. Poročila odbora; 4. Poročilo revizorjev ter absolutorij; 5. Volitve novega odbora; 6. Sprememba društvenih pravil; 7. Slučajnosti. — Odbor.

SKUPŠTINA UDRUŽENJA EMIGRANATA JUGOSLAVENA IZ ITALIJE »GORTANBAZOVICA« U SARAJEVU

U nedelju 6. o. m. održana je godišnja skupština Udrženja emigranata Jugoslavena iz Italije, kojoj je prisustvovalo preko 70 članova. Po povjereniku Bonični zastupani su bili članovi iz Breze i Vareša. Pretsjednik g. dr. Karabaić otvara skupštinu u 10 sati. Nakon toga tajnik g. Jaklič čita svoj izvještaj iz kojega proizlazi, da je odbor u prošloj godini održao 10 sjednica i 12 razgovora, dva puta Istarsko veče, zašušnice na Rapalski dan itd. Zatim je podneo svoj izvještaj blagajnik g. Blečić prema kojem je udruženje u prošloj godini imalo preko 10.000 dinara prometa.

Pretsjednik socijalnog ostsjeka g. Slipčević izvještava, da je udruženje u prošloj godini pomoglo novčanom pomoći preko 60 siromašnih emigranata, koji su prošli kroz Sarajevo tražeći zaposlenja. Socijalni ostsjek primio je pomoći od Din 1000.— od raznih društava u Sarajevu kao i korporacija za svoje svrhe, na čemu im Udruženje najtoplije zahvaljuje, jer su njihovom pomoći mogli ostvariti dio svog humanog rada.

Nakon izvještaja pretsjednika nadzornog odbora g. Vehara i nakon izglasanja apsolutorija staroj upravi biran je novi odbor u koji su ušli:

Pretsjednik g. Kirac Mihajlo, potpretsjednik g. Rupnik Franjo, tajnik I. g. Vehar Franjo, tajnik II. g. Vončić Marijo, blagajnik g. Stok Viktor, odbornici gg. Jaklič Milan, Mavar Dušan, Kenda Vladimir, Kovačić Ernest; zamjenici: Malovašić Franjo iz Vareša, Vončina Karlo iz Breze, Stranj Alojz, Kobal Viktor. Nadzorni odbor: dr. Karabaić Salvator, Blečić Ante, Brenčić Ignac; zamjenici: Girin Ljuba, Grželj Anto.

Novi pretsjednik g. Kirac zahvaljuje u ime novog odbora članstvu na iskazanom povjerenju i veli da bi udruženje moglo biti na dostojnoj visini i da bi moglo pokrenuti svoje pjevačke i druge ostsjeka, jer u Sarajevu ima oko 200 emigranata.

BILANCA DELA EMIGRANTSKEGA DRUŠTVA »KRN« V ČRNOMLJU

Črnomelj, januarja 1935. Emigrantsko društvo KRN za srece Črnomelju — Metlika je imelo 13 t. m. v Črnomelju tretji redni občni zbor in podalo bilanco od zadnjega občnega zbora. Odbor je z malo izpremembo ostal isti. Predsednik se je v uvodu spomnil Viteškega Kralja Aleksandra I Uedinitelja s trikratnim »Slava«.

Društvo je skozi celo leto imelo polno dela, da je skušalo lajšati gorje revežev, ki morajo brez lastne strehe potovati ponižani in zaničevani. Veliko preizkušnjo je imelo društvo z našimi naselenci na gradu Krupa. Opozorjamo vse naše ednice, da v bodoče ne pošilja več naših ljudi v ta kraj. Društvo je skušalo po možnosti pomagati revežem. Hvaležni moramo biti tudi napram oblasti, ki je to akcijo moralno in materijalno podprla. Društvo je vdobilo od kr. banske uprave 300 kg pšenice, katera se je razdelila med najrevnejše brezdomce. Zadnji čas smo uvedli nabilarno akcijo, da priredimo Božičnico za revne emigrante. Akcija je uspela. Zahvala

Gumena obuća - prava obuća za snijeg i vijavicu

25.-
69.-
29.-
39.-
29.-
79.-
Za dječake Din. 29.-
Za dječake Din. 79.-
Za dječake Din. 29.-
Za gospodje.
Celogumene toplo-postavljene.
Za odrasle Din. 99.-

Bata

nekaterim tvrdkam kakor g. Tajnariju za podarjene jopice, g. Korenu za darovano obleko in obutev, tvornici Jakil iz Karlovca za podarjeno obutev, tvornici Bata za denarno podporo in tvornici Union za darovane sladčice. Darila so se razdelila revnim emigrantom o priliki občnega zbora.

Društvo je v avgustu priredilo vrtno veselico pri tovarišu Možina na Kanižarici s tradicionalno tekmo v balincanju. Za popoln uspeh te prireditve gre zahvala bratskemu društvu »Istra-Trst-Gorica«, ki se je udeležilo polnoštevno naše veselice in izpopolnilo program.

Vdobilni smo po dolgem času primeren lokal v katerem bo imelo društvo svoj sedež. Začeli smo že z dramatikom in petjem. Prosimo naše ednice, da nam pri delu podpirajo. Ako je kje v zalogi zavrženi harmoniji, ga radi odkupimo po premijni ceni. Pomladi mislimo na razvitje društvenega barijaka. — (Član).

POČAST GDJICE MARY VIDOŠIĆ U HOBOKENU

Jugoslavenska Matica iz Splita javlja nam da je vrlo starina i čestiti rodoljub u Hobokenu gosp. Antun Vilović priredio u svojem domu, uoči Božića, prijateljsku čajanku u počast vrijedne i predane prosvjetne radnice u Hobokenu gospodjice Marije Vidošić, poznate agilne Istranke. U kući g. Vilovića sakupio se svijet naših rodoljuba u Hobokenu i palo je mnogo zdravica u čast gdjice Vidošić Marije, koja je duša naše tamošnje kolonije u dalekoj tudjini. Na istoj čajanki sakupila je između prisutnih rodoljuba sama gdjica Vidošić 18 dolara, koje je g. Silvestar Jovica, povj. splitske Jug. Matice u Hobokenu, uputio Matici u Splitu. U svojem pismu g. Silvestar Jovica ne nalazi riječi da pohvali veliki i neumorni rad gdjice Marije Vidošić u svim našim društvima u Hobokenu. Ona je tajnica u Jadr. Straži, blagajnica u Jug. Sokolu i nema našeg prosvjetnog društva gdje ona ne daje svu svoju dušu i srce, pa se i naše uredništvo »Istre« pridružuje lijepim željama i čestitkama, izraženima gdjici Vidošić našoj odličnoj saradnici, od naših ljudi u dalekoj tudjini, u rodoljubnom domu gospodina Antuna Vilovića u Hobokenu.

Jedna jadranska priredba u New Yorku

Dne 2 decembra razvijen je u New Yorku na vrlo svečan način barijak glavnog odbora Jadranske Straže za Sjedinjene Države. Program je bio obilan i vrlo lijep, ali je najdirljiviji momenat bio u 2 i u 16 slici, kad je na pozornicu došla »zarobljena Istra«. U zgodnim dramskim slikama prikazana je slava i veličina Jugoslavije i tragedija Istre. Publika je plakala. Istru je s velikim uspjehom interpretirala naša gdjica Mary Vidošić, koja je i inače imala veliki udio u čitavoj priredbi, a i u nekim drugim točkama nastupila kao pjevačica. U programu su bile i nekoje deklamacije Katalinica Jeretova, a u 16 točci »Spomen palim istarskim žrtvama« uz pratnju klavira pjevala je gdjica Margareta Antičić pjesmu »Sliku milu Istre naše«, uglazbljenu od Ivana Matetića. Usviehi je bio velik.

JUGOSLOVENSKA MATICA U ZAGREBU

primila je za Novu godinu od: 1) ženske sekcije Jugoslovenske Matice u Zagrebu Din 3.500 (od sabrane članarine, milodara i čistog dobitka komemora-

tivnoga koncerta dana 16 XII 1934); 2) Podružnica Jugoslovenske Matice: a) u Varaždinu Din 3.000, b) u Čakovcu Din 1.250, c) u Sisku Din 500.

Iznašajući ovo sa zahvalnošću našoj javnosti Banovinski odbor Jugoslovenske Matice u Zagrebu preporuča se svojim podružnicama i povjereništva kao i svim prijateljima ove ustanove i njezinih uzvišenih ciljeva, da ga podupru u njegovom radu i u buduću.

Odbor Jugoslovenske Matice Zagreb.

PREDAVANJE V DRUŠTVU »SOČI — MATICI«

V soboto dne 19. t. m. bo predaval v Soči matici dr. B. Vrčon o vprašanju »Mi in sodobni manjšinski problem«. Predavanje bo kot običajno pri »Levu« in vabimo vse rojake, da se ga udeležu, ko bo zelo zanimivo. Predavatelj po obravnaval vprašanje z meddržavnega stališča v zvezi z nekaterimi aktualnimi mednarodnimi dogodki.

GLAVNA SKUPŠTINA ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA

Istarski akademski klub održava dne 19. januara 1935 godine u 8 sati naveče — svoju redovitu glavnu semestralnu skupštinu u prostorijama na Trgu Kralja Aleksandra 4.

Članove seniore u koliko nisu dobili pismeni poziv, najuljudnije pozivamo ovim putem da prisustvuju ovoj skupštini.

IZ PJEVAČKOG OTSJEKA DRUŠTVA »ISTRA«

U ponedjeljak 14. o. m. održan je izvanredni sastanak pjevačkog ostsjeka. Riješena su neka tekuća pitanja i ujedno je izabran nov poslovni odbor ostsjeka. Pročelnikom je ponovno izabran Prelac Djuro, a ostali odbornici jesu: zamjenik pročelnika Žerjal Stanko, tajnik Gržetić Milan, zamjenik Tanković Paše, blagajnik Sirotić Nadan, zamjenik Ritoša Ante, arhivar Doblanović Josip. — Umoljavaju se pjevači da otsada redovito dolaze na pjevačke pokuse, jer se zbor priprema za dva nastupa. — Tajnik.

ISTRANIMA DO ZNANJA!

Zadruga »Istarski Dom« parcelirala je svoje zemljište u produljenoj Ozaliskoj ulici te za stavlja na prodaju svojim članovima uz cijenom od Din 60—70 po hvatu. U koliko ne bude dovoljno reflektanata među članovima, moći će se koristiti ovom prilikom i ostali Istrani, pa ih pozivamo da se pred-bilježie kod blagajnika g. Matka Milica, Moščenička 16. gdje stoji na uvid nacrt.

PROMET STRANACA U JUŽNOM TIROLU OPADA

Promet stranaca je za Južni Tirolo važno vrelo gospodarske zarade. Njemacka a i ostala kozmopolitska publika zadob posjećuje i ljeti i zimi ovaj kraj, koji je u turističkom svijetu na glasu. No broj gostiju je i ovdje u opadanju. Tako je na pr. u godini 1930 posjetilo Meran (najomiljelije mjesto turista u Južnom Tirolu) 102.007 stranaca, dočim je 1933 godine taj broj spao na 81.138. Za prošlu godinu taj broj nije još izračunat, no po svemu izgleda da će i 1934 godina zabilježiti daljnji nazadak. S tim u vezi spali su i dohotci lječilišne uprave na pristojbama i muzičkim taksama od 1.6 milijuna lira na 1.1 milijon. Ovo općenito smanjenje prihoda od turista u kraju koji od stranaca vuče oduvijek velike koristi, može se svesti općenito i na krizu koja posvuda vlada. No nema sumnje da raz-

log manjem broju gostiju treba tražiti i u specijalnim prilikama koje je fašizam zaveo u Južnom Tirolu. (r)

JUGOSLAVIJA IN MANJŠINE

Pred kratkim je bil v Novem Sadu glavni zbor svabsko-nemškega kulturna (Schwäbisch-Deutscher Kulturbund). To je vrhovna kulturna organizacija nemštva v Jugoslaviji. Istočasno so imela svoja zborovanja tudi vsa društva, ki so včlanjena v kulturno. Tako je zborovala nemška mladinska zveza, nemška pevka zveza, zveza nemških ljudskih knjižnic, zdravniški odsek in ženski odsek.

Švabsko-nemški kulturna ima sedaj 129 krajevnih skupin, od teh jih je ustanovljenih 115 po letu 1931. Od teh krajevnih skupin jih je 34 v Banatu, 39 v Bački, 40 v Hrvatski in Slavoniji, 19 v Sloveniji, 3 v Baranji, 3 pa na upravnem področju mesta Belgrada.

V nemški mladinski zvezi sta včlanjeni 102 mladinski skupini, in sicer 48 mladinskih oddelkov, 34 mladinskih sportskih odsekov, 17 dekliških odsekov in 3 izletniški odseki.

V zvezi nemških sportskih društev je včlanjenih 34 sportskih društev; od teh jih goji 26 splošni sport, 8 pa je nogometnih društev.

V zvezi nemških ljudskih knjižnic je včlanjenih 114 knjižnic. Nemška pevka zveza pa obsega 36 pevskih društev, ki bodo priredila o binkoštih letos prvo veliko nemško prireditev v Jugoslaviji.

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU.

Pokladna zabava.
I ove će godine društvo »Istra« prirediti svoju tradicionalnu pokladnu zabavu i to u subotu dne 2 februara naveče u prostorijama pjevačkog društva »Kolo«. Upozorujemo već sada članove i sve druge emigrante na ovu istarsku zabavu.

DRUŠTENI TEČAJEVI
se održavaju svakog utorka i četvrtka od 7 i pol do 9 i pol sati naveče.

Molimo pretplatnike lista da podmire zaostalu pretplatu, ako to nisu do sada učinili, i da pošalju barem jedan dio pretplate za tekuću godinu.

U FOND »ISTRE«

Vodopivec Zora, Maribor	D	20.—
Budal Alojz, Zalod	D	10.—
Tonković Josip, Majdan	D	8.—
Dr. Fornazarić Slavko, Maribor	D	24.—
Zidarić Marija, učiteljica, Ptuj	D	20.—
Bratina M., sopr. sr. pogl., Ptuj	D	10.—
Dr. Dinko Trinašić, senator		
Vrbnik	D	100.—
X. X., Subotica	D	20.—
Da počasti uspomenu pokl. Viranta		
Rajmunda daruje u fond		
»Istre« — V. U.	D	50.—
U prošlom broju objavljeno	D	35.255.60

UKUPNO D 35.517.60

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28, II. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: Za cijelu godinu 50 dinara; za po godine 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRA«, Masarykova ul. 28, II. Telef. br. 67-80. — Urednik: Ivo Mihovilović, Jukićeva ul. 30. — Za uredništvo odgovara: Dr. Fran Brčić, advokat, Samostanska 6. — Tisak: Stećainina Jugoslovenske štampe d. d., Zagreb, Masarykova 25a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Ilica broj 131.